

Имя пользователя:
Олена Русланівна Бубунец

ID проверки:
1011465840

Дата проверки:
05.06.2022 16:38:45 EEST

Тип проверки:
Doc vs Library

Дата отчета:
05.06.2022 16:39:37 EEST

ID пользователя:
1923

Название файла: Диплом_Бубунец_антиплагиат.doc

Количество страниц: 68   Количество слов: 13745   Количество символов: 107192   Размер файла: 1.21 MB   ID файла: 1011344009

4.98% Совпадения

Наибольшее совпадение: 1.34% с источником из Библиотеки (ID файла: 3905144)

Поиск совпадений с Интернетом не производился

4.98% Источники из Библиотеки

145

Страница 70

0.42% Цитат

Цитаты

4

Страница 71

Не найдено ни одной ссылки

0% Исключений

Нет исключенных источников

Модификации

Обнаружены модификации текста. Подробная информация доступна в онлайн-отчете.

Замененные символы

34

РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИЧНІ АСПЕКТИ УПРАВЛІННЯ РИЗИКОМ КРЕДИТНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ В БАНКУ

1.1. Економічна сутність кредитного ризику та його особливості

Розвиток сучасного ринкового середовища, динамічні процеси, які відбуваються на сьогоднішній день на світових ринках призводять до істотної конкурентної боротьби, що не може не позначитися на виникненні та модифікації факторів, що мають вплив на організацію та ефективність діяльності банків.

Банківське кредитування являє собою систему моделей, що вступає у взаємодію із ринковими відносинами, веде до переходу від централізованих до децентралізованих методів кредитування економічних суб'єктів. Вона охоплює об'єкти, принципи та методи кредитування, механізми надання та погашення кредитів, а також включає банківський контроль при кредитуванні [1].

В умовах розвитку ринкових відносин кредитний ризик займає значне місце серед інших банківських ризиків, оскільки кредитування зашиється основою діяльності банків. Це обумовлює потребу розробки ефективної схеми кредитування, яке стає неможливим без проведення достовірного аудиту господарської діяльності як суб'єкта так і об'єкта, та вивчення всіх чинників, що можуть мають вплив на кредитоспроможність позичальників.

В цілому ризику є характерним властивість предмету чи явища, що впливає із його внутрішньої природи і є ознакою діяльності банків. Отже, готовність банківської установи брати на себе ризик в процесі видачі кредитів, здійснення валютних операцій, фінансування інноваційних проєктів стає основою її розвитку та отримання прибутку.

Головним призначенням банків, що вже існує не одне століття, є забезпечення безперервного обігу грошей між кредитором та позичальником,

надання послуг клієнтам із різним фінансовим станом, що працюють у різних сферах господарської діяльності, отже тому їхня діяльність в більшому ступені характеризується ризикованістю ніж у інших суб'єктів [5].

Надання банківських кредитів є однією з головних функцій банків. Такі операції відрізняються найбільшою прибутковістю та найбільшою ризикованістю. Саме тому кредитний ризик належить до одного з основних видів банківських ризиків та стає головним об'єктом уваги банківських установ.

Банки переобтяжені подвійним ризиком, оскільки вони крім власних коштів залучають кошти фізичних та юридичних осіб. Отже їм необхідно здійснювати свою діяльність більш ефективно задля отримання прибутку не лише фінансовій установі, а і її кредиторам.

Надаючи грошові кошти на кредитній основі, банківські установи ризикують зазнати збитків через можливе неповернення позичальниками отриманих кредитів. Отже вони ризикують разом із клієнтом, що надав їм свої грошові кошти в тимчасове користування [2].

При настанні негативної ситуації це може привести до появи збитків діяльності всіх учасників грошово-кредитних відносин, що в свою чергу може спричинити банкрутство банку та потягнути за собою банкрутство цілого ряду осіб, що пов'язані із банком та які задіяні у грошово-кредитних відносинах. Тому методи управління ризиками слід розробляти, визначати та управляти враховуючи ризики, які можуть траплятися у клієнтів банків.

В наш час для України проблема управління кредитним ризиком є особливо актуальна, тому що перехід до ринкових умов, свобода вибору контрагентів, покупців та продавців, значний рівень конкуренції на ринку, вплив світових економічних криз і криз пов'язаних з COVID-19 та воєнними діями, підвищує невизначеність, не прогнозованість операційного середовища діяльності усіх економічних суб'єктів. Тому банки для покращення своєї діяльності, а також для прорахунку всіх можливих ризиків удосконалюють, прискорюють прорахунок процесів введення банківського

бізнесу, використовуючи для цього усі можливі засоби для збільшення власного прибутку.

Але обрати оптимальне управлінське рішення і передбачити всі наслідки які будуть при його реалізації не завжди вдається, що призводить до втрати доходів і позначається на результатах, як діяльності банків, так і його клієнтської бази.

Кредитні ризики в ринковій економіці, а тим більше в наш час є об'єктивними явищами, що необхідно прораховувати, піддавати по можливості найбільш детальному аналізу, беручи до уваги всі можливі, а в деяких випадках і не можливі наслідки, які можуть відбутися на економічних, фінансових, фондових ринках світу в тому числі України, а також природних явищ та військових дій, які відбуваються сьогодні в країні [7].

Слід враховувати, що за будь-якою можливістю отримати прибуток стоїть можливість понесення певних збитків. Для досягнення успіху будь-якої операції необхідно оцінити, проаналізувати дії, фактори, умови які можуть призвести або спричинити цей ризик. Прорахувати на сьогоднішній день всі можливі та неможливі ризики є майже неможливим, вони потребують втручання висококваліфікованих ризик-менеджерів, які б професійно та всебічно змогли б прорахувати довгострокові, ефективні вкладення фінансових коштів, що дозволить отримати належний рівень прибутку.

В той же час, банки, мають значний портфель проблемних кредитів, що веде до виникнення проблем з платоспроможністю, погіршенням репутації, погіршення ліквідності та втрати довіри клієнтів. Такі втрати за своїми обсягами можуть значно перевищити прямі збитки від непогашеного кредиту.

Кредитний ризик належить до ризиків, що мають найбільш масштабні наслідками. Для більш повного дослідження кредитного ризику, слід визначити його природу та економічну сутність, ґрунтовне дослідження якого розпочалося із кінця XIX століття.

Для більш повного розуміння поняття кредитний ризик слід розглянути термін «ризик», що являє собою прийняття рішення, результат якого заздалегідь невідомий [36]. На сьогодні існує дві протилежні точки зору на трактування даної категорії – класична, яка описана в роботах є Дж. Міля [27] та Грюнінг ван Хенина [8] та неокласична, прибічниками якої були Дж. Кейнс [20], А. Пігу [33], А. Маршалл [26],

Відповідно до класичної теорії, ризик порівнюється з математичним очікуванням втрат, які можуть відбутися в результаті прийняття рішення тобто ризик – це збиток спричинений виконанням цього рішення.

Неокласична теорія ґрунтується на тому припущенні, що підприємець працює в умовах невизначеності і прибуток може отримувати не завжди або в неповній мірі. Неокласична теорія передбачає, що генетичні корені ризику первинно виникають у невизначеності, яка є особливим об'єктивним станом, що згодом викликає суб'єктивне сприйняття небезпеки – непевність. Такий підхід дозволяє розуміти етимологію ризику як економічної історико-логічної категорії, в якій невизначеність і незнання обумовлюють появу об'єктивної непевності, що сприймається економічними суб'єктами як стан відчуття небезпеки. У свою чергу, така суб'єктивно усвідомлена небезпека і є ризиком [25].

Для дослідження сутності теорії ризику слід враховувати всю багатоаспектність його прояву, що робить досить важким визначення цієї категорії. Втім можна виділити три прояви ризику (табл. 1.1):

- 1) як можливість позитивного та негативного результату прояву ризику;
- 2) ризик як результат невизначеності середовища, тобто це можливість втрат або ж дія на невдачу;
- 3) ризик як невдача, понесення збитків, небезпека втрат.

Таблиця 1.1

Дослідження сутності поняття «ризик»

6

Джерело	Визначення
<i>1) Ризик як можливість позитивного і негативного результату</i>	
О. Лаврушин[4]	«ситуативна характеристика діяльності любого виробника, яка відображає невизначеність його результату і можливі несприятливі наслідки у випадку невдачі»
В. Вітлінський[6]	«економічна категорія, яка відображає характерні особливості сприйняття зацікавленими суб'єктами економічних відносин об'єктивно наявних невизначеностей і конфліктності, іманентних процесам цілепокладання, управління, прийняття рішень, оцінювання, що обмежені можливими загрозами і невикористаними можливостями»
С. Еш [39]	«економічна категорія, що відображає ступінь успіху (невдачі) фірми в досягненні своїх цілей з урахуванням різних факторів прямої та непрямой дії»
М. Прут [35]	«шанс одержати прибуток або збиток від інвестування в певний проект»
<i>2) Ризик як результат невизначеності середовища</i>	
У. Владичин[2]	невизначеність щодо здійснення тієї або іншої події в майбутньому ймовірність того, що очікувана подія не відбудеться або призведе до небажаних наслідків»
Л. Крилова[23]	«ймовірність виникнення несприятливих фінансових наслідків у формі втрати доходу чи капіталу в ситуації невизначеності здійснення комерційної діяльності банку»
Тришак Л. [41]	ймовірність виникнення непередбачуваних змін, які матимуть негативний вплив на запланований результат здійснюваної операції внаслідок того, що суб'єкт діє в умовах невизначеності»
А. Шапкін [44]	«діяльність, пов'язана із подоланням невизначеності в ситуації неминучого вибору, в процесі якої є можливість кількісно та якісно оцінити ймовірність досягнення ймовірного результату, невдачі та відхилення від цілі»
<i>3) Ризик як невдача, небезпека втрат, понесення збитків</i>	
К. Тагірбеков [8]	«можливі втрати, які виникають в процесі банківської діяльності»
Лук'янова В.В [25]	«вартісне вираження ймовірної події, яке призводить до фінансових втрат»
Славкін Н.А [38]	«подія чи група пов'язаних випадкових подій, які спричиняють збиток об'єкту, який володіє даним ризиком»
Серік Ю. [8]	«ймовірність настання події, пов'язаної з можливими фінансовими втратами чи іншими негативними наслідками для діяльності банку (підприємства)»
Д. Наумов[13]	«сукупність ймовірностей настання події, що призводить до негативних наслідків»
С. Гаврилюк [40]	ймовірність, а точніше загроза втрат банком частини своїх ресурсів, недоодержання прибутків або додаткових втрат у результаті здійснення певних фінансових операцій
О. Пернарівський [32]	«міра можливого несприятливого відхилення від очікуваного результату того чи іншого управлінського рішення, яке може призвести до втрати комерційною установою частини прибутків, до збитків, шкоди іміджу банку, а в екстремальних умовах становить загрозу її існування»
А. Загородній[12]	«усвідомлена можливість небезпеки виникнення непередбачуваних втрат очікуваного прибутку, майна, грошей у

7

зв'язку із випадковими змінами умов економічної діяльності, несприятливими обставинами»

Отже основою невизначеності являється непередбачувана ситуація, що складається під впливом зовнішніх умов.

Оскільки фінансова діяльність банків проходить під впливом соціально-економічних процесів, різноманітного розвитку ситуації, то кредитний ризик являється об'єктивною складовою будь-якого рішення через яке настає невизначеність.

В процесі прийняття рішення не завжди є відомим всі можливі ситуації в середовищі в якому здійснюється його реалізація та чинники, що можуть впливати на нього опосередковано або прямо.

Неповна або недостовірна інформація перетворюється в кредитний ризик. Очевидно, що в цьому і виявляються основні відмінності невизначеності, яка має в основі неповноту інформації про майбутні події, від ризику, при якому невідомо про ймовірну подію, проте можливо визначити ймовірність кожного можливого результату. Тому невизначеність необхідно перетворити у кредитний ризик, який піддається вимірюванню та підрахувати ймовірність його виникнення, що дозволить прийняти рішення, щодо управління ним. Аналіз понятійних підходів до визначення суті ризику як економічної категорії дозволяє виділити його характерні ознаки, які подано в табл. 1.2.

Ідентифікація кредитного ризику залишається основною проблемою банків як і раніше безпосередньо пов'язана з неефективністю кредитних стандартів для контрагентів і позичальників, неефективне управління ризиками портфеля або відсутність уваги до змін в економічних або інших обставинах, які можуть призвести до погіршення кредитоспроможності контрагентів банку.

Таблиця 1.2

Характерні ознаки поняття ризик

Ознаки ризику	Трактування ризику
---------------	--------------------

Економічна природа ризику та об'єктивність його прояву	Визначається пов'язаність ризику з формуванням його доходів і характеризується можливими економічними його втратами в процесі здійснення фінансової діяльності
Усвідомленість прийняття ризику та суб'єктивність його оцінки	проявляється в свідомому отримання розумної ступеня впевненості у правильності прийнятих рішень, і зменшення частки невизначеності щодо наслідків таких рішень та суб'єктивному його сприйнятті у відповідності до досвіду, кваліфікації, поінформованості
Наявність альтернативних рішень та діяльність його прояву	вирішити будь-яку ситуацію можливо як мінімум за допомогою двох альтернатив – прийняття ризику чи відмовитись від нього. Якщо ж така альтернативність відсутня, то відсутній і ризик
Ймовірність виникнення збитків	збиток не може бути достовірно відомий до його настання, якщо відомий негативний результат то це є ЗБИТОК
Ймовірність отримання додаткового прибутку та досягнення поставленої цілі	є складовою діяльності в умовах невизначеності, коли ризик розглядається в контексті певної цілі, на яку він спрямований, зокрема такою ціллю вважаємо саме одержання доходу
Змінність ризику	ризик залежить від об'єктивних та суб'єктивних факторів та від виду діяльності контрагента

Ця обставина зумовлює наявність значної кількості наукових праць щодо розкриття сутності кредитного ризику.

Згідно досліджень Ж. Голодова, кредитний ризик – це **ризик несплати позичальником основної суми боргу та процентів, які належать кредитору в обумовленій в кредитному договорі терміну, що веде до зниження вартості кредитного портфеля банку [43].** В свою чергу А. Мороз [7], С. Еш[39] Ідентифікація кредитного ризику основна банківська проблема як і раніше безпосередньо пов'язана з неефективністю кредитних стандартів для позичальників і контрагентів, погане управління ризиками портфеля або відсутність уваги до змін в економічних або інших обставин, які можуть призвести до погіршення кредитоспроможності контрагентів банку.

Ця обставина зумовлює наявність значної кількості наукових праць з розкриттям сутності кредитного ризику.

Згідно до досліджень Ж. Голодова кредитний ризик – це **ризик несплати позичальником основної суми боргу та процентів, які належать**

кредитору в обумовленій в кредитному договорі терміну, що призводить до зниження вартості кредитного портфеля банку [43].

В свою чергу А. Мороз [7], С. Еш [39] визначали, що кредитний ризик являє собою ризик несплати позичальником основного боргу та відсотків, що належать кредитору. До думки, гідно якої, кредитний ризик являє собою потенційну можливість втрати суми основного боргу та процентів по ньому, яка виникає в результаті порушення цілісності руху позикової вартості під впливом різних факторів, схилився І. Демчик [10]. Проте Г. Лисиченко [24] дав визначення ризику, який характеризує ймовірність відхилення в одиницю часу фактичного грошового потоку платежів клієнта, спрямованих на погашення заборгованості, відсотків та комісії, від номінального грошового потоку, який клієнт мав би заплатити банку у відповідності до укладеного кредитного договору, під впливом ряду негативних для фінансового результату діяльності банку факторів.

Ю.Бугель в своїй роботі [5] висловив думку, що кредитний ризик є мірою (ступенем) невизначеності щодо виникнення небажаних подій при підписанні фінансових угод, суть яких полягає в тому, що контрагент банку не зможе виконати своїх зобов'язань і при цьому не вдасться скористатися забезпеченням повернення позичених коштів.

Результати аналізу найбільш поширених підходів до визначення кредитного ризику, було узагальнено на рис. 1.1.

Рис. 1.1. Напрями визначення поняття «кредитний ризик»

Проаналізувавши думки вище зазначених вчених можна сформулювати уточнене визначення кредитного ризику.

Отже, кредитний ризик - це можливість збитків, що спричинена неможливістю позичальника повернути кредит або виконати договірні зобов'язання. Традиційно це стосується ризику того, що позикодавець може не отримати заборгованість за основним боргом та процентами, що веде до переривання грошових потоків. Отже, значення кредитного ризику являє собою показник кредитоспроможності позичальника. Враховуючи той факт, що майже неможливо передбачити, яка сторона договору може не виконати зобов'язання, належне оцінювання та управління кредитним ризиком може зменшити негативні наслідки від збитків. Виплата відсотків позичальником за кредитом є винагородою позикодавця за прийняття на себе кредитного ризику.

Визначаючи кредитний ризик, який пов'язаний з наданням позик, кредитори оцінюють здатність позичальників повертати борг. Досліджуючи кредитний ризик слід ураховувати також ряд факторів, що безпосередньо впливають на нього:

- політична та економічна ситуації в країні та регіоні, тобто мікроекономічні та макроекономічні чинники;
- ступінь концентрації кредитної діяльності в окремих галузях, чутливих до змін в економіці (тобто значний обсяг сум, виданих вузькому колу галузей або позичальників);
- репутація, кредитоспроможність, тип позичальника за формою власності, власність та його взаємовідносини з постачальниками і іншими кредиторами;
- концентрація діяльності банку в нових, маловивчених, нетрадиційних сферах кредитування;
- частка нових і нещодавно залучених клієнтів, про яких банк не має достатньої інформації;
- шахрайства та зловживання з боку позичальника;
- прийнятті в якості застави важко реалізованих або схильних до швидкого знецінення цінностей або нездатності отримати відповідне забезпечення для кредиту, втрата застави;
- точність техніко-економічного обґрунтування кредитної угоди;
- внесення частих змін в кредитну політику банку і формування портфеля виданих кредитів;
- форма, вид та розмір кредиту, що надається та його забезпечення [7].

За результатами аналізу даних факторів можна сформувати класифікацію факторів за суб'єктами кредитної угоди та в залежності від рівня виникнення кредитного ризику (табл. 1.2).

До політичних факторів слід віднести ризику, що обумовлені конфігурацією політичної обстановки, які негативно впливають на результати діяльності банків (військові дії на території країни, обмеження обміну місцевої валюти на вільно конвертовану і її переказ за кордон) [22].

Таблиця 1.2

Фактори кредитного ризику та їхні ознаки

Фактори виникнення кредитного ризику	Ознаки фактору
Макроекономічні фактори	політичні; економічні
Мікроекономічні	кредитна політика банку; кредитний потенціал банку; структура зобов'язань банку; навички персоналу; організація кредитного процесу
Фактори пов'язані із клієнтом	кредитоспроможність; особливість УГОДИ

Слід зазначити, що політичні чинники не завжди мають негативний вплив на діяльність банків. Наприклад, зміна влади, яка пропонує програму підтримки підприємництва та збільшення інвестицій може привести до позитивних змін у економічній кон'юнктури і як наслідок зниження кредитного ризику. При цьому, економічні фактори пов'язані зі змінами економіки країни, в тому числі зміною кон'юнктури ринку (ціни на імпорт і експорт), рівня інфляції, загального стану економіки, активності грошово-кредитної політики НБУ. Найбільш значущим економічним фактором виступає положення на фінансових ринках. В останні роки цей фактор мав досить сильний вплив на зміну рівня кредитного ризику в банках. Різне погіршення економічної ситуації в основному веде до значного зростання показника кредитного ризику.

До найбільш значущого фактору серед макроекономічних чинників належить стан економіки та регіону, в якому здійснює свою діяльність банківська установа. Також, особливу роль мають чинники ступеня ділової активності організацій, зміни реальних доходів фізичних осіб, а також платоспроможного попиту. Крім цього, варто відзначити фактор, що обумовлений рівнем інфляції, який веде до знецінення сум, які сплачуються позичальником, і втрати активами своєї реальної первісної вартості [27]. Падіння курсу національної валюти також має досить сильний вплив на кредитний ризик. Рівень кредитного ризику буде збільшуватися при

девальзації національної валюти, а стабілізація курсу національної валюти буде сприяти зниженню кредитного ризику [24].

Важливу роль в регулюванні кредитного ризику має активність грошово-кредитної політики НБУ, яка, під впливом зміни облікової ставки, багато в чому визначає попит на банківські кредити.

Кредитний ризик на макрорівні залежить від законодавчих та нормативних актів НБУ, які стосуються норм регулювання діяльності банків, умови рефінансування і т.п. К прикладу, помірне підвищення норми резервування веде до зниження інфляційного тиску, а також сприяє стабілізації курсу національної валюти, що звичайно впливає на кредитний ризик. Зростання обов'язкових резервів зазвичай веде до зниження кредитного ризику, а їхнє зменшення – відповідно до підвищення.

Серед мікроекономічних чинників велике значення має рівень кредитного потенціалу, який залежить від рівня обов'язкових резервів в НБУ, загальної суми мобілізованих коштів, структури та суми зобов'язань банку в цілому. До одного із чинників, що безпосередньо впливає на ризик неповернення кредиту, належать ступінь ризику окремих позик та цінова політика. Варто уточнити декілька моментів щодо характеру кредитної угоди. Видача і погашення кредиту в кілька етапів дозволяє знизити кредитний ризик, а одноразовість видачі і погашення кредиту його збільшує. Кредитний ризик зростає в міру збільшення суми кредитів та його термінів. Наявність ліквідної застави підвищує впевненість кредитора у своєчасному поверненні виданого кредиту [3].

До факторів, що належать до внутрішньобанківських слід віднести:

- ✓ наявність методологічних документів, тобто стандартів, інструкцій, регулюють кредитні операції банку, а також наявність чітко сформульованої кредитної політики;

- ✓ розробка процедури розгляду і дозволу видачі позики, визначення вимог до кредитної документації; створення системи ефективного контролю

за обґрунтованістю видачі кредиту, реальністю джерел її погашення і ліквідністю застави;

✓ якість постановки аналітичної роботи в банку, рівень інформації щодо клієнта.

Досліджуючи кредитний ризик слід виокремити певні властивості, що характеризують його сутність, зокрема:

- ✓ певна небезпека;
- ✓ недотримання запланованого сценарію;
- ✓ ймовірність виникнення негативної ситуації;
- ✓ асоціація з невідомістю;
- ✓ варіативність.

Невідомість або (невизначеність) у майбутньому багато в чому викликана варіативністю сприйняття кредитного ризику, яке можна розділити на дві складові:

1) об'єктивне сприйняття кредитного ризику - характеризується можливістю реального впливу, як зовнішніх, так і внутрішніх факторів на наступні результати будь-якої дії. Існує безліч факторів, що впливають на рівень кредитного ризику в банках. Кожен банк опрацьовує і проводить політику, спрямовану на оцінку ступеня впливу певних факторів на кредитний ризик. Достовірна оцінка ступеня впливу різних чинників (внутрішніх і зовнішніх) є підставою прийняття доцільних рішень для збалансованості кредитного ризику;

2) суб'єктивне сприйняття кредитного ризику, що характеризується відхиленнями від об'єктивних факторів впливу. Недостатня інформованість а також некомпетентність, може призвести до спотвореної оцінки ступеня кредитного ризику з наступним прийняттям неправильного рішення по його збалансованості.

У сучасній економічній літературі існує декілька класифікацій кредитного ризику. Так Лаврушин О.І. виділяє в залежності від рівня ризику кредитні ризики на мікрорівні (внутрішні) і на макрорівні (зовнішні), в

залежності від галузевої приналежності - торгіві, промислові, сільськогосподарські та інші, а в залежності від стадії прийняття рішення виділяють кредитні ризики на попередній і на наступних стадіях кредитування [4].

Інший підхід до класифікації кредитного ризику зазначено у роботі Кабушкіна С.Н., в якій використовуються такі ознаки: ймовірність реалізації, сфера виникнення, тип позичальника, характер прояву ризику, ступінь прийняття ризику [17]. У свою чергу, Хенні ван Грюнінг пропонує класифікувати кредитний ризик за трьома його основними напрямками [8]: кредитний портфельний ризик, кредитний індивідуальний ризик, кредитний ринковий ризик.

Незважаючи на широкий опис класифікації кредитного ризику, вона є неповною, тому слід розширити цю класифікацію (табл. 1.3).

Таблиця 1.3

Класифікаційні ознаки притаманні кредитному ризику

Класифікація кредитного ризику	Ознака виду класифікації
За способом забезпечення	заставою; страхування ризику; утримання майна; гарантія третьої сторони
За повнотою забезпечення	повністю забезпеченні; частково забезпеченні; бланкові(нічим не забезпеченні)
За можливості прогнозування За структурою	Прогнозований; непрогнозований кредитний ризик щодо кредитної угоди (кредитний індивідуальний ризик); кредитний портфельний ризик; кредитний ринковий ризик
За сферою виникнення	ризик на макрорівні(зовнішні); ризики на мікрорівні(внутрішні)
За класом позичальника	ризик притаманний фізичній особі; ризик характерний юридичній особі; ризик властивий при кредитуванні інших банків
Залежно від характеру банківського продукту	ризик при кредитуванні авто; ризик іпотечного кредитування; кредитний ризик при споживчому кредитуванні; ризик при здійсненні функції овердрафту
За наслідком кредитного ризику	повна втрата позичкових коштів; часткова або втрата процентного доходу

До того ж, прояв негативних наслідків ризику несуть безпеку банку, тому пріоритетним напрямом стає розуміння видів ризику та його впливу на

результативність діяльності банків, що дасть змогу вибрати найбільш доцільні методи та інструменти управління. Отже слід виділити наступні особливі напрями кредитного ризику: 1) кредитний ризик пов'язаний із позичальником, 2) кредитний ризик щодо забезпечення, 3) кредитний ризик щодо способу забезпечення позик:

1) кредитний ризик щодо позичальника – передує ризику непогашення кредиту. Під ним прийнято розуміти нездатність позичальника виконувати свої зобов'язання по відношенню до кредиторів в цілому;

2) кредитний ризик щодо способу забезпечення позик – проявляється в недостатності доходу, отриманого від реалізації, наданого банку забезпечення, для повного задоволення боргових вимог банку до позичальника і розглядається тільки при настанні ризику непогашення кредиту;

3) кредитний ризик щодо повноти застави – беручи забезпечення для здійснення застави, банку необхідно оцінити ліквідність застави для швидкої реалізації за справедливою вартістю. Тому при оформленні договору менеджру слід проаналізувати, як банк контролюватиме заставу та її ліквідність, адже застава може мати високу ціну, але не достатню швидкість реалізації (незавершене будівництво, великі споруди тощо). Така застава при довгому перебуванні на балансі може привести до зростання непрацюючих активів та зниження показників діяльності.

У сьогоденних умовах діяльності банків стає очевидним той факт, що управління і вибір вирішень у галузі кредитування здійснюється в умовах коливань, суперечливості, дії дестабілізуючих факторів і обумовленими ними ризиків. Тому важливо здійснювати комплексне дослідження природи та формату вираження цього ризику, а також обґрунтуванні ефективної системи управління ризиком в процесі кредитування банків.

В ході дослідження були представлені різні визначення кредитного ризику, показані основні його властивості, продемонстровані основні підходи до класифікації кредитного ризику, а також представлена причинно-

наслідковий зв'язок, який розкриває основні елементи кредитного ризику та зазначені основні напрямки по якісному управлінню кредитними ризиками. Серед усіх елементів, особливе місце займає вивчення факторів, що впливають на виникнення кредитного ризику. Це пов'язано з тим, що правильне виявлення і оцінка факторів дозволяє розробити і використовувати ефективний механізм зниження кредитних ризиків.

1.2 Методичні підходи до управління кредитним ризиком в банку

Операції банків щодо кредитування фізичних та юридичних осіб складають основу їх активної діяльності, оскільки успішне здійснення цих операцій дозволяє підвищувати операційні доходи, а також збільшує стійкість і надійність банків. В іншому випадку – негативні результати в кредитній діяльності приводять до отримання збитків та можливого банкрутства банків.

З метою більш повного розуміння сутності управління ризиком слід розглянути різні точки зору науковців щодо визначення «управління кредитним ризиком». Так у Законі України «Про запобігання та протидію легалізації (відмиванню) доходів, одержаних злочинним шляхом, протидії тероризму» [34], визначено управління кредитним ризиком, як «системний процес, завдяки якому банк знаходить власні ризики, здійснює оцінку та моніторинг, контролює граничні норми ризикові позиції та звертає увагу до відносин між категоріями ризику».

На думку А. Ковалева, це «дії банку, для знаходження ризику, передбачення міри їхнього прояву та виключення або мінімізації їхніх наслідків від реалізації» [21].

За версією В. Гранатурова, це «сукупність прийомів, методів та заходів, що дозволяють у певній мірі спрогнозувати настання ризикових подій і приймати заходи щодо виключення або зниження негативних наслідків таких подій» [43].

18

За результатами аналізу даних трактувань, було визначено його специфічні особливості:

- наявність потреби у контролі кредитного ризику;
- визнання розуміння, як отримати вигоду при кредитуванні беручи до уваги значимість кредитного ризику;
- здійснення персонального управління з урахуванням особливостей угоди;
- доцільність прийняття величини кредитного ризику до доходу;
- зіставлення вартості на зниження негативних наслідків певної кредитної угоди до суми ризику втрати;
- обґрунтування здатності до передачі ризику або страхування.

Аналіз досвіду науковців щодо визначення «управління кредитного ризику» дозволяє надати уточнене визначення: це діяльність щодо створення системи, що забезпечить реалізацію інтересів кредиторів і позичальників, а не боротьба зі збитками, що виникають в процесі виконання кредитних операцій. Процес управління кредитним ризиком являє собою організовану певним чином послідовність дій, яка складається з наступних етапів (рис.1.2):

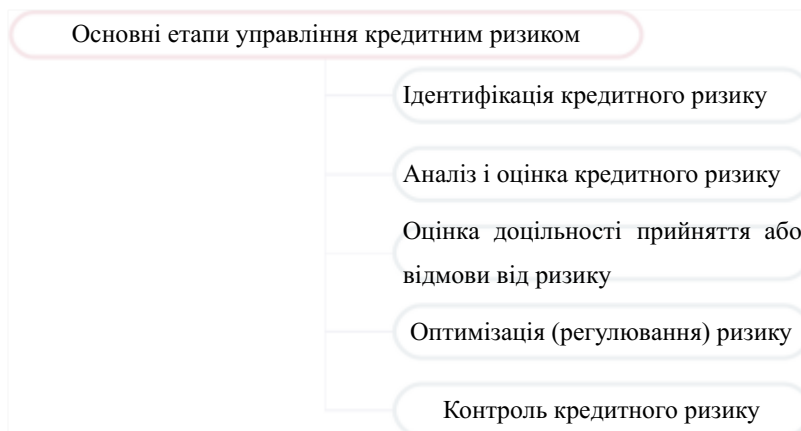

Рис. 1.2. Основні етапи управління кредитним ризиком

1) ідентифікація кредитного ризику являє собою виявлення ймовірності збитків, їх причин, обставин та чинників виникнення. На етапі ідентифікації

виявляються зміст ризику, його компоненти, визначаються обсяги і джерела інформації, методи її обробки і збору;

2) аналіз і оцінка кредитного ризику – це кількісна оцінка ризику, що включає аналіз фінансового стану позичальника для визначення категорії якості (групи ризику) і розрахунку суми можливих втрат;

3) оцінка доцільності прийняття або відмови від ризику з урахуванням рівня прибутковості. За підсумками кількісної оцінки ризику здійснюється вибір одного з наявних варіантів стратегії: уникнення ризику, прийняття ризику, використання способів щодо зниження рівня ризику;

4) оптимізація (регулювання) ризику, включає диверсифікацію, формування резервів, лімітування та забезпечення [33];

5) контроль кредитного ризику являє собою аналіз концентрації, моніторинг, систему визначення проблемності кредиту ще на ранніх етапах життя кредитної заборогованості (табл. 1.4).

Таблиця 1.4

Особливості управління кредитним ризиком в банку

Етапи управління кредитним ризиком в банку	Стадії кредитного процесу	Заходи для забезпечення мінімізації кредитного ризику в банку
Ідентифікація кредитного ризику	Розгляд заявки. Аналіз кредитної історії клієнта	Моніторинг макроекономічних процесів, стану економіки, особливостей і тенденцій розвитку банківського сектора
Аналіз та оцінка кредитного ризику	Вивчення забезпечення кредиту Оцінка кредитоспроможності клієнта	Прогнозування ліквідності і виникнення кризових явищ в діяльності позичальника
Оцінка доцільності прийняття або відмови від ризику	Визначення ціни за ризик - собівартості кредиту, що включає плату за ризик	Ухвалення рішення або відмова від ризику
Оптимізація (регулювання) ризику	Розробка схем повернення кредитів. Ухвалення стратегічних рішень відносно роботи з боржником	Диверсифікація суми кредитних операцій. Структурування кредитів. Страховання кредитного ризику в банку.

Продовження табл. 1.4

Етапи управління кредитним ризиком в банку	Стадії кредитного процесу	Заходи для забезпечення мінімізації кредитного ризику в банку
Контроль (аналіз) результатів	Погашення кредитів і відсотків за ним. Пролонгація кредитної заборгованості. Списання заборгованості на рахунки збитків	Розробка сумісно з позичальником заходів щодо поліпшення його фінансового стану. Продаж забезпечення. Списання резерву на можливі втрати за кредитами.

Розглянемо методи управління кредитними ризиками, що найбільш використовуються в сучасних банках:

1. Ухилення від ризику. Сутність даного методу полягає в свідомому рішенні банку не піддаватися певного виду ризику, наприклад, ухилення від діяльності, яку породжує ризик. Цей метод може застосовуватися як кредиторами, так і регулюючими органами банківського нагляду. Банківські установи можуть використовувати даний метод при відмові в кредитуванні, на підставі недотримання забезпеченням принципу адекватної оцінки, юридичної адекватності, адекватної ліквідності.

2. Диверсифікація являє собою процес розподілу вкладень у фінансові інструменти, що забезпечує досягнення розподілу ризиків та уникнення їхньої концентрації. На цьому методі базується діяльність інвестиційних фондів які продають клієнтам свої акції. Логіка цього методу полягає в тому, що портфель, який складається з різних класів активів, дозволить отримати прибуток у довгостроковій перспективі, оскільки низька ефективність одного класу активів компенсується кращими показниками в іншому.

3. Лімітування – це метод обмеження концентрації ризику, який забезпечується становленням лімітів, тобто граничних сум витрат продажу, кредиту, що встановлюється внутрішнім положенням банку та регламентується законодавством України й нормативними документами державних уповноважених органів. Забезпечення точних розрахунків ризиків,

щодо лімітів має велике значення в процесі управління кредитним ризиком [6].

Для банків до показників лімітування можна віднести

- норматив максимального розміру кредитного ризику на одного контрагента;

- норматив максимального розміру кредитного ризику за операціями з пов'язаними особами;

- гранична сума заборгованості за кредитами, що пов'язані з великими ризиками.

Банківські установи повинні встановлювати кредитні ліміти з метою контролю ризику кредитної діяльності. Обмеження за ми географічними регіонами, продуктами, клієнтами, мають бути вказані разом з підходами, які будуть використовуватися для розрахунку ризиків за цими лімітами, і стати частиною кредитної політики [40].

Слід також враховувати розкид за галузями або регіонами, оскільки дефолт однієї фірми або галузі може торкнутися і інших. Великі банківські установи можуть також розглянути питання щодо множинних лімітах для кожного позичальника або групи позичальників, операційним підрозділам і членам групи позичальників, з тим щоб можна було більш адекватно контролювати банківську і торговельну діяльність цих позичальників або груп позичальників, що створюють кредитний ризик.

До іншої, не менш важливої проблеми, з якою стикається керівництво банку, можна віднести втрату рівноцінності позичкової вартості (підвищення на ринку ціни кредиту). Основною підставою тут виступає інфляційний ефект, що веде до зниження реальної вартості активів. Як наслідок – втрати банку від застосування більш низької відсоткової ставки в порівнянні з більш високою у майбутньому.

Для управління ризиком в рамках кредитного портфеля багато банків використовують синдикацію ризиків інших фінансових установ або організацій, продаж кредитів і сек'юритизацію, а також кредитні деривативи

для управління розміром кредитного портфеля і пов'язаним з ним кредитним ризиком. Ці заходи можуть сприяти зниженню кредитного ризику у випадках, коли було встановлено, що концентрація кредитного ризику є небажаною [28].

Кредитні деривативи є відносно новим інструментом в сучасній практиці управління кредитними ризиками. Їхня сутність проявляється в їхній здатності передавати частину або весь кредитний ризик певного фінансового активу третій особі за винагороду. При цьому «ціною виконання» умов подібних деривативів є заздалегідь обумовлений кредитна подія (наприклад, зниження кредитних рейтингів, дефолт контрагента, і т.д.). Кредитні деривативи мають низку особливостей, а саме:

- ✓ їхня вартість змінюється в залежності від зміни ціни базового активу (ціни товару або цінної папери, відсоткової ставки, курсу обміну, індексу цін чи ставок, кредитного індексу або кредитного рейтингу, іншої змінної);

- ✓ для їх придбання необхідні невеликі початкові витрати в порівнянні з іншими інструментами, ціни на які змінюються відповідно до ринкової кон'юнктури; розрахунки за якими здійснюються в майбутньому [17].

Таким чином, кредитні деривативи являють собою ефективний і гнучкий засіб, який дозволить банку зменшити та перерозподілити кредитні ризики. Як результат – кредитні деривативи активно розвиваються на міжнародному ринку.

Слід зазначити, що в умовах сучасних глобальних економічних дисбалансів і при значній схильності до кредитних ризиків, вітчизняним банкам проблематично нарощувати свою кредитну активність і підтримувати зростання активів. Саме рівень схильності до кредитних ризиків слід віднести до тих обмежень, які не дозволяють банківським установам повноцінно перерозподіляти свої накопичені кредитні ресурси в різні галузі економіки. Ринок кредитних деривативів належить до інструментів

диверсифікації кредитних ризиків, і тільки починає зароджуватися та розвиватися в економіці України.

В умовах інтеграції України в міжнародне банківське співтовариство адекватне використання ринкових відносин, що забезпечують перерозподіл фінансових потоків за допомогою купівлі-продажу кредитних ризиків, стає як найближчою перспективою, так і об'єктивною необхідністю та неминучістю в банківській сфері [18]. Також, управління кредитним ризиком з використанням статистичних моделей може бути використано для встановлення цін на продукцію до ризику, операційних процесів і показників для належного балансу вигоди і ризиків. Статистичні моделі можуть придбатися або створюватися за допомогою докладної поведінкової інформації з зовнішніх джерел, поряд з внутрішнім історичним досвідом. Ці моделі мають періодично перевірятися, для того, щоб вони залишалися статистично достовірними і відображали ефективність клієнтської бази банку, особливо в умовах їхнього використання для оцінки кредитоспроможності. При використанні цієї моделі, яку буде покладено в основу ефективного процесу управління кредитними ризиками і може бути використана для прийняття рішень про схвалення, відхилення кредитів, рішеннях з управління портфелем, адекватності формування резерву на втрати за кредитами, а також при розподілі економічного капіталу за кредитним ризиком [19].

Таким чином кредитний ризик портфеля має оцінюватися з метою забезпечення того, щоб концентрація кредитного ризику не приводила до небажаного рівня ризику або порушень нормативних вимог. Слід проводити регулярний огляд і вимірювати концентрацію кредитного ризику з урахуванням встановлених лімітів за кредитними продуктами, галузями, географією і взаєминами з клієнтами. Для спеціалізованих галузей можуть також використовуватися доречні додаткові категорії виміру, такі як географічне положення і тип власності для кредитів на комерційну нерухомість. У випадку, коли вплив перевищує встановлені межі, слід

ініціювати процес ескалації та уникнення потенційних конфліктів і для забезпечення того, щоб вище керівництво було в курсі всіх випадків.

Періодична переоцінка встановлених лімітів була б доречна для забезпечення того, щоб ліміти, як і раніше відповідали стратегічному ризику, забезпечували цільове поєднання активів і визнавали потенційні ризики, які очікуються [39]. Проводячи аналіз різних способів з управління кредитними ризиками, слід підкреслити можливість та необхідність їх загального використання в практичній діяльності банків України. Розглянуті методи з управління кредитними ризиками можуть принести бажану ефективність лише при дотриманні двох ключових умов: висока кваліфікація фахівців банку і оптимальна організація самого процесу управління [38].

Організація процесу управління кредитними ризиками це побудова сильної кредитної політики і утворення особливого підрозділу в банку для безпосереднього управління кредитними ризиками, а також точний взаємозв'язок із іншими структурними підрозділами банку.

Отже, підсумовуючи вище зазначене, слід сказати, що для ефективного управління кредитним ризиком в будь-якому банку необхідним є дотримання наступних положень:

- проведення аналізу ситуації, що склалася на ринку банківських послуг;
- використання ухвалених методів, що дозволить впливати на появу ризиків;
- своєчасний вплив на появу кредитного ризику;
- зосередження уваги на ризиках з підвищеним рівнем;
- використання директивного управління з метою оцінки ймовірностей настання ризиків;
- страхування кредитних ризиків.

Управління кредитним ризиком полягає в максимальному збільшенні норми прибутку банківської установи з поправкою на ризик шляхом підтримки кредитного ризику в установлених межах. Банкам слід

управляти кредитним ризиком, який властивий усьому портфелю, а також ризиком окремих кредитних операцій. Банкам також слід враховувати взаємозв'язок між кредитним ризиком та іншими видами ризиків. Ефективне управління кредитним ризиком – це найважливіший компонент комплексного підходу до ризик-менеджменту і необхідний для довгострокового успіху будь-якої банківської установи [38].

Управління кредитним ризиком є надзвичайно важливим видом діяльності банків, оскільки кредитний ризик є однією з проблем, з якою можуть зіткнутися всі банківські установи. Якщо діяльність з запобігання та обмеження кредитних ризиків буде добре впроваджена, вона дозволить отримати практичну користь банкам, включаючи зменшення витрат та збільшення доходів, збереження капіталу, збільшення довіри у клієнтів та інвесторів, що користуються послугами банку, створення передумов для розширення ринку та підвищення престижу, іміджу та частки ринку для банків.

РОЗДІЛ 2. АНАЛІЗ КРЕДИТНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ БАНКІВ ТА КРЕДИТНОГО РИЗИКУ

2.1. Загальні тенденції на ринку банківського кредитування в Україні

З початку минулого року кількість діючих банків в Україні скоротилась до 71 установи (мінус два банки порівняно з 2020 роком). Державні банки продовжують домінувати на ринку, проте їх частка у чистих активах стала меншою за половину (47.5%). Натомість приватні та іноземні банки продовжували нарощувати частку чистих активів та коштів населення: до 52.5% та 43.1% відповідно. Кошти суб'єктів господарювання (43%) та фізичних осіб (41%) залишаються основними джерелами фондування банківської системи. Відбувається суттєвий притік гривневих коштів фізичних осіб в банківську систему (рис. 2.1).

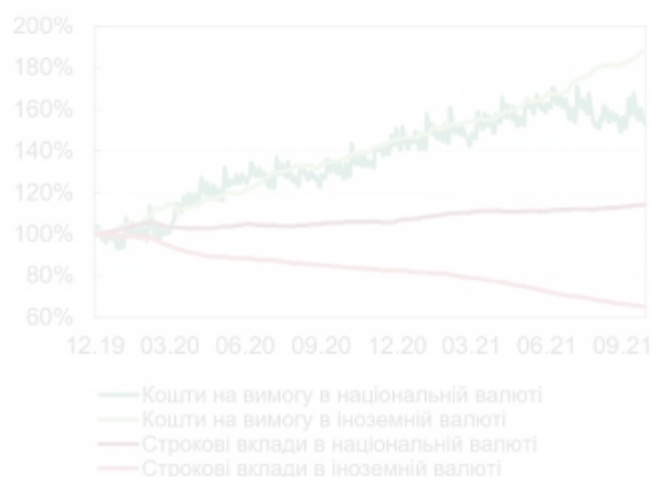

Рис. 2.1. Динаміка коштів фізичних осіб за 2018-2021 рр.

Пришвидшення інфляції впродовж 2021 р. та зростання девальваційних очікувань призвели до уповільнення притоку коштів на вимогу, починаючи з другої половини 2021 р. (листопад відносно червня — 105,0%) та скорочення строкових вкладів (листопад відносно червня — 98,5%).

Водночас такі вклади залишаються переважно короткостроковими — на частку вкладів строком до 6 міс. припадає близько 50%.

Високий рівень ліквідності банківської системи обмежував стимули банків до підвищення ставок за депозитами навіть в умовах поступово підвищення Національним банком облікової ставки. Як наслідок ставки за гривневими депозитами впродовж року перебували на однознакових рівнях. Водночас ставки за депозитами в іноземній валюті часто не перевищували 1% річних, що призвело до зменшення доларизації депозитів до найнижчого останні 20 років рівня (близько 35%). Кошти суб'єктів господарювання також зростали (на рівні близько 10% р/р).

Стрімке відновлення кредитування корпоративного сектору в 2021 р. (рис. 2.2) відображає зростання обсягів виробництва та реалізації бізнесу, позитивний вплив від реалізації державних інфраструктурних проєктів та програми «Доступні кредити 5–7–9%».

Рис. 2.2. Динаміка чистих гривневих кредитів суб'єктам господарювання за розміром підприємств за 2018-2021 рр.

Це також вказує на поступове пристосування сектору до ведення бізнесу в умовах карантинних обмежень. Пожвавленню кредитування сприяла реалізація програми «Доступні кредити 5–7–9%», яка забезпечила

28

надання близько чверті всіх нових чистих гривневих кредитів. Водночас роль кредитів у фінансуванні інвестиційних проєктів залишається низькою (менше 5%), а значна частина позик надавалася на поповнення обігових коштів.

В цілому частка працюючих кредитів у ВВП залишається на рівні близько 14% (найнижчий у світі показник серед країн ЕМ). Варто зазначити, що ключовою причиною приросту кредитування були програми їх фіскального стимулювання («5–7–9», іпотечного кредитування, пакетних гарантій).

Банки також відновили докризові темпи кредитування на рівні понад 30% р/р (рис. 2.3).

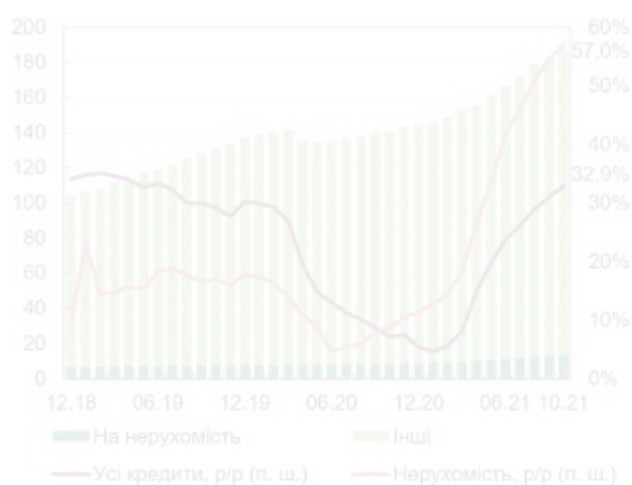

Рис. 2.3. Динаміка чистих гривневих кредитів фізичним особам за 2018-2021 рр., млрд. грн.

Абсолютну більшість в портфелі кредитів фізичних осіб становлять незабезпечені кредити. Незважаючи на динамічний відносний приріст кредитів на нерухомість (57% р/р за 10 місяців 2021 р.) частка іпотечних кредитів в загальному портфелі становить лише 7%, а у співвідношенні до ВВП менше 1%, що є найнижчим рівнем серед країн ЦСЄ.

Оскільки попит на споживчі кредити не є чутливим до зміни їхньої ринкової вартості (суми наданих кредитів як правило незначні відносно

доходів позичальників), ефективні ставки за споживчими кредитами залишалися високими (понад 30%) та не чутливими до зміни облікової ставками.

Динамічному зростанню іпотечного кредитування сприяла програма «Доступна іпотека», що дозволяє знизити вартість таких кредитів для позичальників. Разом з тим, через низький рівень захищеності прав кредиторів та інвесторів, її позитивний внесок у відновлення іпотечного кредитування становив лише близько 15% (частка від загалом наданих іпотечних кредитів). Загалом, сегмент іпотечного кредитування зберігає суттєвий потенціал динамічного зростання.

Відновлення кредитування, збереження низької вартості фондування впродовж 2021 р., відсутності суттєвих відрахувань до резервів та збільшення обсягу операцій банків — прибуток банків перевищив докризові рівні та досяг історичного максимуму (понад 50 млрд. грн. за 9 місяців 2021 р.). Так у III кварталі 2021 р. приріст чистого процентного та комісійного доходів склав 44% р/р та 29% р/р відповідно. Близько 20% операційних доходів банків сформовано за рахунок вкладень в депозитні сертифікати (ДС) НБУ та ОВДП.

Високий рівень акумуляції банківських коштів у депозитних сертифікатах НБУ дає можливість банкам отримувати пасивні доходи за ставкою, що дорівнює обліковій ставці. В 2021 р. середньомісячний залишок коштів банків у депозитних сертифікатах становив 150 млрд грн, що генерує близько 10% процентних доходів банків. Для порівняння: в Польщі відповідна частка процентних доходів становить 2,5%, Росії - 2,3%. І над цим питанням потрібно дискутувати.

Водночас роздрібний кредитний портфель банків (частка якого в активах близько 10%) генерує близько 35% процентних доходів банків. З урахуванням того, що «чиста процентна маржа поступово скорочується (рис. 2.4) конкуренція між банками в різних секторах та між

різними продуктами почне зростати, що повинно позитивно вплинути на якість банківських послуг та відновлення кредитування.

Рис. 2.4. Динаміка дохідності активів і вартості зобов'язань та чистої процентної маржі, % річних за 2018-2021 рр.

Загалом, у 2021 році банківська система залишалася стабільною, ліквідною та високоприбутковою (і такою буде в поточному році). Однак її роль як інституту фінансового посередництва потрібно посилювати, робити більш ефективною. НБУ потрібно розвивати власний інструментарій в рамках режиму інфляційного таргетування для стимулювання банків до активізації кредитування.

Успіхи банків у 2021 році не можна просто екстраполювати на майбутнє. Довгостроковий успіх банківського бізнесу залежить від багатьох факторів, серед них слід виділити такі:

1. Можливість бізнес-моделів банків та інвестицій в цифровізацію, продуктів, персоналу бути ефективними в умовах, що постійно змінюються,

2. Незалежності НБУ та його готовності до перегляду підходів до регулювання для забезпечення необхідних структурних змін в економіці, у структурі кредитування;

3. Здатність банків до вирішення таких завдань, як сприяння стійкості енергопереходу, сталого розвитку малого та середнього підприємництва, підвищення ефективності інвестицій в економіці.

4. Можливість та здатність банківського ринку до поведінкового перезавантаження, тобто переходу до курсу на відповідальне та чесне ведення бізнесу, особливо з клієнтами роздрібного бізнесу. Це дозволить підтримувати довіру на фінансовому ринку.

2.2. Аналіз кредитної діяльності ПАТ «Мегабанк»

MEGABANK заснований у 1990 році в Харкові. З того часу банк зарекомендував себе як надійний партнер на фінансовому ринку України. На сьогодні MEGABANK – це більше 600 000 клієнтів, близько 1500 висококваліфікованих співробітників і підрозділи практично в усіх регіонах країни. 25 років ми стрімко розвивалися, виконуючи обіцянки та залишаючи позаду проблеми економічного спаду, і зараз беремо нову висоту.

До складу акціонерів MEGABANKу входять три провідні фінансові інститути: Європейський банк реконструкції та розвитку (EBRD), Німецький банк розвитку KfW і Міжнародна фінансова корпорація (IFC). Це унікальний випадок для України. Завдяки іноземному капіталу і глобальному досвіду акціонерів ми можемо більше, ніж будь-який інший банк: MEGABANK гарантує стабільність і європейську якість обслуговування, допомагаючи своїм клієнтам реалізувати їх фінансові цілі та мрії.

До основних акціонерів банку належать:

- Суботін В.Г. – пряма та опосередкована участь 70,56% статутного капіталу;

32

- Європейський Банк Реконструкції та Розвитку (EBRD) – 11,29% статутного капіталу;
  - Німецький банк розвитку KfW – 11,29% статутного капіталу;
  - Міжнародна Фінансова Корпорація (IFC) – 4,53% статутного капіталу.
- Ще 2,33% статутного капіталу банку належить більш ніж 225 юридичним та фізичним особам – резидентам та нерезидентам. Станом на 30 вересня 2021 та 2020 рік контролер Банку є громадянин України пан В.Г. Суботін.

Зміцнивши капітал і ліквідність, ми зосередилися на послугах, найбільш важливих для людей і компаній, із якими ми працюємо. Для приватних осіб це програма споживчого кредитування, відкриття депозитів, карткові продукти, інтернет-банкінг і унікальний банківський продукт – Єдиний розрахунковий центр для оплати житлово-комунальних послуг. Для бізнесу MEGABANK пропонує кредитування та мікрокредитування з упором на підприємства аграрного сектора, документарні операції, послуги з авалювання векселів, торговельне фінансування та РКО, банківські гарантії, відкриття акредитивів (покритих і непокритих). Щодня сотні тисяч людей, компаній і організацій по всій Україні довіряють банку свої грошові ресурси – від регулярної оплати комунальних рахунків до реалізації глобальних планів. Випускаючи на ринок нові продукти і вдосконалюючи вже існуючі, банк прислуховується до своїх клієнтів, враховуємо інтереси і переваги кожного, будь то власник розрахункового рахунку, малого бізнесу або депозитного вкладу.

Сьогодні банк зібрав команду кращих фахівців і ставить перед собою завдання примножувати досвід і знання та ефективно використовувати свій потенціал, щоб зробити життя клієнтів більш стабільним і комфортним, дати їм фінансові рішення, яких вони потребують. Головна місія банку полягає у прагненні стати провідним європейським клієнто-орієнтованим банком в Україні, який гарантує фінансову стабільність і приносить користь клієнтам, акціонерам та співробітникам.

АТ «МЕГАБАНК» зареєстровано за №58 у Державному реєстрі банків. АТ «МЕГАБАНК» здійснює свою діяльність відповідно до наступних ліцензій. Ліцензія Національного банку України №163 від 12.11.2018р. на право надання банківських послуг, визначених частиною третьою статті 47 Закону України «Про банки і банківську діяльність».

Генеральна ліцензія на здійснення валютних операцій Національного банку України №163-2 від 11.12.2018р. на здійснення наступних операцій:

- неторговельні операції з валютними цінностями; операції з готівковою іноземною валютою та чеками (купівля, продаж, обмін, прийняття на інкасо), що здійснюються в касах і пунктах обміну іноземної валюти банків;
- операції з готівковою іноземною валютою (купівля, продаж, обмін), що здійснюються в пунктах обміну іноземної валюти, які працюють на підставі укладених банками агентських договорів з юридичними особами-резидентами;
- ведення рахунків клієнтів (резидентів і нерезидентів) в іноземній валюті та клієнтів-нерезидентів у грошовій одиниці України;
- ведення кореспондентських рахунків банків (резидентів і нерезидентів) в іноземній валюті;
- ведення кореспондентських рахунків банків (нерезидентів) у грошовій одиниці України; відкриття кореспондентських рахунків в уповноважених банках України в іноземній валюті та здійснення операцій за ними;
- відкриття кореспондентських рахунків у банках (нерезидентах) в іноземній валюті та здійснення операцій за ними;
- залучення та розміщення іноземної валюти на валютному ринку України; залучення та розміщення іноземної валюти на міжнародних ринках;
- торгівля іноземною валютою на валютному ринку України [за винятком операцій з готівковою іноземною валютою та чеками (купівля,

продаж, обмін), що здійснюються в касах і пунктах обміну іноземної валюти банків і агентів];

- торгівля іноземною валютою на міжнародних ринках;
- залучення та розміщення банківських металів на валютному ринку України;
- залучення та розміщення банківських металів на міжнародних ринках; торгівля банківськими металами на валютному ринку України;
- торгівля банківськими металами на міжнародних ринках;
- валютні операції на валютному ринку України, які належать до фінансових послуг згідно зі статтею 4 Закону України «Про фінансові послуги та державне регулювання ринків фінансових послуг» та не зазначені в абзацах другому - сімнадцятому розділу другого Положення про порядок надання банкам і філіям іноземних банків генеральних ліцензій на здійснення валютних операцій, затвердженого постановою Правління Національного банку України від 15.08.2011 № 281;
- валютні операції на міжнародних ринках, які належать до фінансових послуг згідно зі статтею 4 Закону України «Про фінансові послуги та державне регулювання ринків фінансових послуг» та не зазначені в абзацах другому - сімнадцятому розділу другого Положення про порядок надання банкам і філіям іноземних банків генеральних ліцензій на здійснення валютних операцій, затвердженого постановою Правління Національного банку України від 15.08.2011 № 281.

Ліцензії Національної комісії з цінних паперів та фондового ринку на провадження професійної діяльності на фондовому ринку – діяльності з торгівлі цінними паперами, а саме:

- дилерська діяльність (серія АЕ № 294498, дата видачі ліцензії – 23.10.2014 р.; строк дії ліцензії – з 23.10.2014 р. необмежений);
- брокерська діяльність (серія АЕ № 294497, дата видачі ліцензії – 23.10.2014 р.; строк дії ліцензії – з 23.10.2014 р. необмежений);

- андеррайтинг (серія АЕ № 294499, дата видачі ліцензії – 23.10.2014 р.; строк дії ліцензії – з 23.10.2014 р. необмежений).

Ліцензії Національної комісії з цінних паперів та фондового ринку на провадження професійної діяльності на фондовому ринку – депозитарної діяльності, а саме: депозитарна діяльність депозитарної установи (серія АЕ № 263495, дата видачі ліцензії – 01.10.2013 р.; строк дії ліцензії – з 12.10.2013 р. необмежений); діяльність із зберігання активів інститутів спільного інвестування (серія АЕ № 263494, дата видачі ліцензії – 01.10.2013 р.; строк дії ліцензії – з 12.10.2013 р. необмежений); діяльність зі зберігання активів пенсійних фондів (серія АЕ № 263496, дата видачі ліцензії – 01.10.2013 р.; строк дії ліцензії – з 12.10.2013 р. необмежений).

АТ «МЕГАБАНК» розробило стратегію розвитку банку на період 2021-2025 роки, яка була схвалена Наглядовою радою банку. Стратегією передбачено зростання рентабельності активів до 2,5% і зростання рентабельності капіталу до 15% на кінець 2025 року. Підвищення капіталізації на 70% за рахунок збільшення прибутковості банку. Досягнення таких результатів банк планує, розвиваючи кредитування сегментів МСБ і мікро-бізнесу, а також таких продуктів роздрібного кредитування, як todobank, споживчі та іпотечні кредити. Ключовим сегментом для банку залишається МСБ і мікро-бізнес. Частка кредитів МСБ і мікрокредитів на 01.01.2026 року в сумарному кредитному портфелі банку планується на рівні 70%. Галузева спеціалізація спрямована на кредитування підприємств сільського господарства, торгівлі і сфери послуг. Частка кредитів роздрібного кредитування на 01.01.2026 року запланована на рівні 15% в сумарному кредитному портфелі банку.

АТ «МЕГАБАНК» – універсальна фінансова установа, яка надає послуги за всіма основними банківськими видами діяльності, а також є професійним учасником ринку цінних паперів України та пропонує клієнтам послуги з покупки/продажу, розміщення цінних паперів та ведення прав власності на них.

36

Станом на 30 вересня 2021 року чисельність працівників АТ «Мегабанк» становить 1 132 осіб, що більше ніж на кінець 2020 року на (на 31 грудня 2020 року – 1 083 осіб)

Основними банківськими продуктами установи є: споживчі кредити та овердрафти населенню, кредити підприємствам агробізнесу, обслуговування випуску та операцій за платіжними картками міжнародних систем VISA та Mastercard, валюто обмінні операції, розрахункове обслуговування клієнтів в національній та іноземних валютах, документарні операції, авалування векселів, приймання комунальних платежів від населення та інші.

Рейтинговий комітет рейтингового агентства «Експерт-Рейтинг» 26 березня прийняв рішення про оновлення довгострокового кредитного рейтингу АТ «Мегабанк» на рівні **uaAA**. Позичальник з рейтингом **uaAA** характеризується дуже високою кредитоспроможністю порівняно з іншими українськими позичальниками.

АТ «МЕГАБАНК» увійшов до топ-15 банків, у яких українці зберігають великі вклади. Такі дані щодо банків, у яких вкладники розміщують великі депозити – на суму понад 200 тис. грн. – оприлюднив Національний банк України. Так свої вклади на суму у понад 500 000 грн. Банку довірило майже 1 800 вкладників. АТ «МЕГАБАНК» зайняв 11 місце в рейтингу надійності (привабливості) банківських депозитів. Рейтинг складений і опублікований 14 вересня 2020 року рейтинговим агентством «Стандарт-Рейтинг» (Україна) за підсумками 1-го півріччя 2020-го на основі публічної інформації банків і Національного банку України. Участь в оцінці взяли 56 українських банків. За даними експертів рейтингу, підсумки першого півріччя 2020- го вказують, що банківська система України почала демонструвати перші ознаки впливу економічної кризи, що виникла через вірус COVID-19.

Так загальний обсяг прибутку банків після оподаткування за перший квартал 2020-го склав майже 23,7 млрд. грн., з яких 15,974 млрд. грн. було зароблено за перший квартал. Обсяг чистого процентного доходу перевищив 40,928 млрд. грн., а розмір чистого комісійного доходу – 20,503 млрд. грн. У

37

порівнянні з результатами першого півріччя 2019-го, прибуток банків знизився в 1,33 рази, чистий процентний дохід та чистий комісійний дохід залишилися майже незмінними. АТ «МЕГАБАНК» потрапило до переможців міжнародного рейтингу «GLOBAL BANKING & FINANCE AWARDS – 2020» у категорії «Digital Banking Awards».

Банк отримав звання «Найбільш інноваційного банківського додатку в Україні у 2020 році». В ході прийняття рішення експерти рейтингу оцінювали роботу мобільного додатку банку todobank. 28 жовтня 2020 року у щорічному конкурсі «Банк Року – 2020», організованого міжнародним фінансовим клубом «БАНКИРЪ», продукт АТ «МЕГАБАНК» - todobank здобув перемогу у номінації «Кращий мобільний та інтернет банкінг. Найкращий додаток для мобільного та інтернет-банкінгу».

За офіційними даними АТ «Мегабанк» банк знаходився на 26 місці за розміром активів (10,79 млрд. грн.) та коштами юридичних осіб (3,30 млрд. грн.). При цьому за обсягом виданих кредитів бав обіймав 19 позицію в загальному рейтингу банківських установ (табл. 2.1).

Таблиця 2.1

Місце АТ «Мегабанк» за основними показниками діяльності
на 01.01.2022 р

Загальні активи 10,79 млрд. грн. (26 місце)	Залучені кошти клієнтів 7,76 млрд. грн. (23 місце)	Видані кредити 7,57 млрд. грн. (19 місце)
Гривневі кошти фізичних осіб 2,87 млрд. грн. (17 місце)	Валютні кошти фізичних осіб, в еквіваленті 63,28 млн. дол. США (17 місце)	Кошти юридичних осіб 3,30 млрд. грн. (26 місце)

Станом на 01.01.2022 АТ «Мегабанк» мав 153 відділення. У порівнянні з початком 2018 року кількість відділень зменшилась на 9 установ у зв'язку із

зростанням конкуренції в банківському секторі України та розвитком фінансової кризи в країні (рис. 2.5).

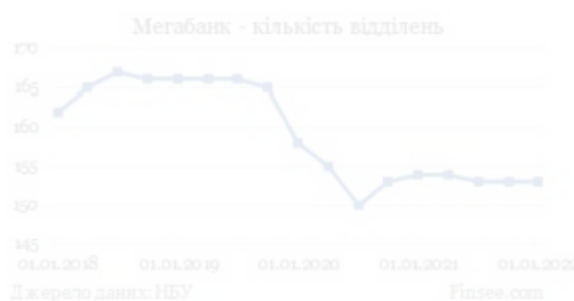

Рис. 2.5. Динаміка кількості відділень АТ «Мегабанку» за 2018-2021 рр.

Станом на 31 грудня 2020 року АТ «Мегабанк» виконував План, розроблений для забезпечення відповідності фактичних значень нормативу обсягів активних операцій з пов'язаними особами вимогам Національного банку України, що були встановлені регулятором у 2015 році та дотримується його станом на 30 вересня 2021 року.

Крім того, АТ «Мегабанк» у повному обсязі реалізував Програму реструктуризації, розроблену для забезпечення необхідного рівня нормативу достатності (адекватності) регулятивного капіталу (Н2) і нормативу достатності основного капіталу (Н3) та погоджену Рішенням Правління Національного банку України від 24 грудня 2019 року.

У 2020 році капітал Банку було збільшено на 120 000 тис. грн. за рахунок внесків акціонерів та в результаті конвертації певних зобов'язань кредиторів Банку на 340 000 тис. грн. 2021 році набувають чинності нові вимоги щодо розрахунку нормативів достатності капіталу, встановлені НБУ, а саме: зменшення суми регулятивного капіталу на суму непрофільних активів (НПА).

Стрес-тестування, проведене АТ «Мегабанком» на 31 грудня 2021 року, показало, що прогнозне значення нормативу достатності (адекватності)

регулятивного капіталу (Н2) складе 12,3%, нормативу достатності основного капіталу (Н3) 8,3%, та було проведене з використанням таких припущень:

✓ загальна вартість НПА, що зменшує суму регулятивного капіталу, зростає на 161 000 тис. грн.;

✓ протягом 2021 року Банк реалізує НПА загальною балансовою вартістю приблизно 600 000 тис. грн.;

✓ АТ «Мегабанк» отримав прибуток після оподаткування за 2021 рік на суму 23 000 тис. грн.;

✓ порівняно з 31 грудня 2020 року не відбувалося збільшення кредитного ризику та резервів під очікувані кредитні збитки.

З метою продажу НПА Банк уклав угоди з низкою майданчиків продажів, таких як Prozorro, та створив спеціальні департаменти супроводження операцій з НПА, які концентрують свої зусилля на досягненні цілей з продажу НПА на 2021 рік та зменшенні вартості НПА на балансі АТ «Мегабанку».

На даний час АТ «Мегабанк» веде активні переговори з низкою покупців, зацікавлених у придбанні НПА, які знаходяться у власності банку.

Розглянемо основні характеристики кредитних програм банку.

1) Кредити готівкою.

З 22 жовтня 2018 року АТ « Мегабанк» зменшив на 0,27 % річних щомісячну комісію за позиками з довідкою про доходи та підвищив дану комісію на 0.20 % річних для кредитів без довідки про доходи. Страхівка була знижена на 1.2 % на рік.

З першого червня 2021 року АТ «Мегабанк» знизив процентні ставки за кредитами на 5,0 % річних і скасував страховку, але підвищив щомісячну комісію на 0.20 % – 0.40 % на місяць. Для отримання кредиту готівку банк висуває такі вимоги до позичальника: офіційне працевлаштування, підприємці та пенсіонери, мінімальний стаж роботи – 6 місяців.

Максимальна сума кредиту коливається від 10 тис. грн. до 100 тис. грн. При цьому максимальний строк кредиту: складає до 60 місяців.

40

Кредити готівкою надаються під 10,00 % річних. При цьому розмір щомісячної комісії коливається:

- 3,80 % на місяць від початкової суми – на суму до 50.0 тис. грн.
- 3,10 % на місяць від початкової суми – на суму 50.1 – 100.0 тис. грн.
- 2,80 % на місяць від початкової суми – на суму більше 100.0 тис. грн.

При наданні кредиту не передбачено обов'язкове страхування та відсутня комісія за видачу кредиту:

Для погашення кредиту передбачено ануїтетний платіж: однакова сума платежу протягом всього строку (тіло кредиту, відсотки та щомісячна комісія). При цьому застава або порука за кредитом не вимагається.

Для отримання кредиту готівкою необхідні наступні документи:

- паспорт і РНОКПП (реєстраційний номер облікової картки платника податків).
- довідка про доходи на суму від 50 тис. грн.
- також для найманих працівників необхідно повідомити банку код ЄДРПОУ роботодавця.

За рівнем відсоткової ставки» кредити готівкою від АТ «Мегабанк» є трохи дорожчими за середній рівень через суттєву щомісячну комісію (рис. 2.6).

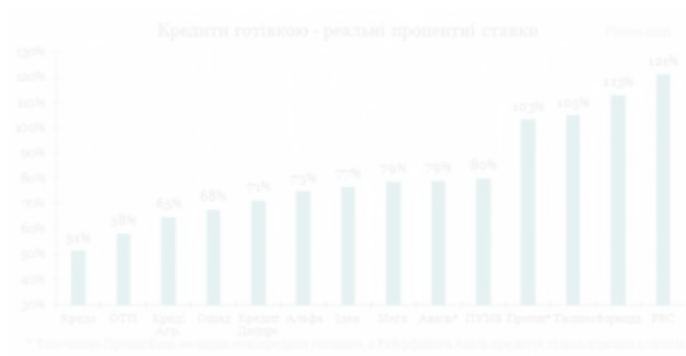

Рис. 2.6. Відсоткові ставки за кредитом готівкою в АТ «Мегабанк» в порівнянні з іншими банками України

2) Кредитні картки

Клієнт може отримати картку з кредитним лімітом до 100 тис. грн. за умови надання довідки про доходи за останні 6 місяців (без довідки максимальна сума складає – 25 тис. грн.). Пільговий період складає 14 днів.

Основні переваги та недоліки використання картки від Мегабанку можна побачити у табл. 2.2.

Таблиця 2.2

Основні переваги та недоліки використання картки від АТ «Мегабанк»

Преваги	Недоліки
мінімум документів	високі штрафні санкції
відсутня комісія за відкриття та обслуговування картки	висока комісія за видачу готівки
відсутній мінімальний щомісячний платіж	

Банк пропонує своїм клієнтам серед інших два основні типи карток: особиста картка та картка todobank.

За особистою картокою передбачено сума кредиту до 25 тис. грн. – без довідки про доходи та до 100 тис. грн. – при наданні документів, що підтверджують дохід за останні 6 місяців. При цьому процентна ставка складає 32,0 % річних. Пільговий період за кредитом передбачено в межах 14 днів.

При цьому банком передбачено досить високі комісійні за видачу готівкових коштів:

- у межах власних коштів:

у банкоматах «Мегабанку» – 0,50 % від суми (зняття до 200 тис. грн. протягом місяця – безплатно).

у банкоматах інших банків – 1,50 % + 5 грн. (зняття до 50 тис. грн. протягом місяця – безплатно).

2,00 % + 1 дол. США – за кордоном.

- у межах кредитних коштів:

4,00 % – у банкоматах і банках України, у т.ч. «Мегабанку», за кордоном.

В процесі обслуговування картки мінімальний щомісячний платіж не передбачено. При цьому комісії за видачу й обслуговування картки не передбачено.

Втім, банком передбачено штрафні санкції:

60,00 % – у випадку порушення кінцевого строку, до якого має бути сплачена заборгованість за кредитом;

50,00 % – у випадку використання несанкціонованого овердрафту.

За Карткою «todobank» банком передбачено такі умови. Сума кредиту складає до 50 тис. грн – без довідки про доходи та до 200 тис. грн. – при наданні документів, що підтверджують дохід за останні 6 місяців.

Процентна ставка за карткою складає 56,00 % річних – без підключення послуги страхування.

За карткою передбачено також пільговий період, що складає до 62 днів. Як і при використанні особистої картки, за карткою «todobank» передбачено зняття досить високої комісії за видачу готівкових коштів:

- у межах власних коштів:

у банкоматах «Мегабанку» – 0,50 % від суми (зняття до 200 тис. грн. протягом місяця – безплатно).

у банкоматах інших банків – 1,50 % + 5 грн. (зняття до 50 тис. грн. протягом місяця – безплатно).

2,00 % + 1 дол. США – за кордоном.

- у межах кредитних коштів:

4,00 % – у банкоматах і банках України, у т.ч. «Мегабанку», за кордоном.

У банку передбачено мінімальний щомісячний платіж в розмірі 5,0 % від використаного ліміту. При цьому комісія за видачу й обслуговування картки є відсутньою. До однієї з переваг використання саме картки «todobank» є наявність **кешбеку**, який складає 0,50 % – від суми покупки та 1,00 % – за оплату комунальних послуг ЄРЦ та можливість нарахування відсотків на залишок коштів по картці – 5,0 % річних – за умови залишку на

рахунку мінімально 3 тис. грн. Також за карткою передбачено штрафні санкції у розмірі 80,0 % – у випадку несплати заборгованості за кредитом та 50,0 % – у випадку використання несанкціонованого овердрафту.

Аналіз кредитної діяльності АТ «Мегабанк» слід розпочинати з визначення частки, яке посідають кредитні операції в загальному розмірі активів банку, що дозволить зробити висновки щодо масштабів кредитної діяльності банку. Для цього слід розраховувати коефіцієнт частки кредитів у загальних активах банку за наступною формулою (2.1) [1]:

$$Ч\ к.о. = K / A, \quad (2.1)$$

де Ч к.о. – частка кредитних операцій;

K – обсяг кредитного портфеля банку;

A – обсяг загальних активних операцій банку.

Для аналізу слід скористатися даними балансу АТ «Мегабанк» (додаток А) та примітки 8 «Кредити та заборгованість клієнтів» (додаток Б). Результати аналізу подано у в табл. 2.3.

Таблиця 2.3

Аналіз масштабів кредитної діяльності ПАТ «Приватбанку» щодо видачі споживчих кредитів за 2009-2010 рр.[48]

Показники	2020 р.	3 кв. 2021 р.	Відхилення (+, -)	
			абсолютне	відносне, %
1. Кредити за заборгованість клієнтів, тис. грн.	6454269	6990547	536278	8,31%
2. Загальні активи, тис. грн.	9961014	9730137	-230877	-2,32%
3. Питома вага кредитів та заборгованості клієнтів в активах банку, %	64,80	71,84	7,05	10,88%

44

Результати аналізу представимо на рис. 2.7.

Рис. 2.7. Динаміка активів та кредитного портфеля АТ «Мегабанк» за 2020 р. - 3 кв. 2021 рр.

Відповідно до проведеного аналізу масштабів кредитної діяльності АТ «Мегабанк» щодо надання кредитів за » за 2020-3 кв. 2021 рр. (табл. 2.1) слід зробити такі висновки. Обсяг кредитних вкладень протягом аналізованих періодів збільшився на 536278 тис. грн. або на 8,31%. Таке збільшення щодо кредитної діяльності банку є охарактеризувати як позитивне, оскільки сприяє отриманню більшої суми доходу.

Частка кредитного портфеля у загальних активах банку у 2020 році складала 64,80%, тоді як у 3 кв. 2021 р. цей показник збільшився до 71,84%, що на 7,05% або 10,88% більше ніж у попередньому періоді.

Такі значення даного показника є досить стандартними та свідчать про збалансовану політику банку щодо розміщення ресурсів. Значення показника частки кредитного портфеля в активах банку в межах 65-75% характеризує кредитно - інвестиційну діяльність банку як активну.

Зміна частки кредитного портфеля АТ «Мегабанк» в загальних активах банку подана на рис. 2.8.

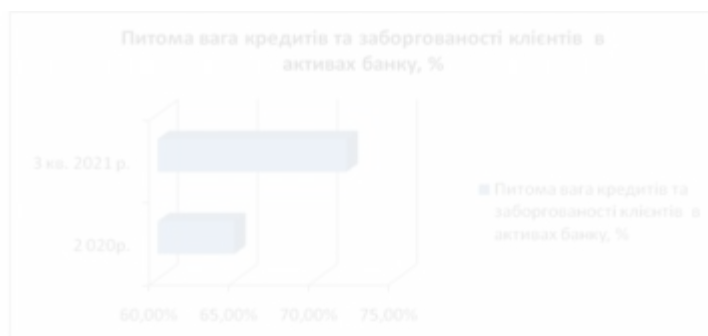

Рис. 2.8. Зміна частки кредитного портфеля АТ «Мегабанк» в загальних активах за 2020 р. - 3 кв.2021 рр.

Аналіз кредитної діяльності АТ «Мегабанк» з погляду ступеня ризику, захищеності та забезпеченості **лежить в основі аналізу якості кредитного портфелю і є досить важливим напрямом рейтингової оцінки банківської діяльності.**

Даний етап аналізу слід розпочати із визначення структури кредитного портфеля за типами позичальників, результати якого буде подано в табл. 2.4 [55].

Таблиця 2.4

Структура кредитного портфеля АТ «Мегабанк» за типами позичальників

Найменування	2020 рік		3 квартал 2021 року		Відхилення тис. грн.
	тис. грн.	%	тис. грн.	%	
Кредити, що надані суб'єктам господарювання	6184159	83,92%	6493322	83,07%	309163
Кредити, що надані фізичним особам – споживчі кредити	777750	10,55%	928809	11,88%	151059
Кредити приватним	133845	1,82%	140731	1,80%	6886

46

підприємцям					
Кредити фізичним особам – іпотечні кредити	78 806	1,07%	82726	1,06%	3920
Договори зворотного «репо»	194678	2,64%	170723	2,18%	-23955
Всього кредитів та заборгованості клієнтів до вирахування резерву під кредитні збитки	7369238	100,0%	7816311	100,0%	447073

Структура кредитного портфеля АТ «Мегабанк» станом на кінець 3 кварталу 2021 року в порівнянні з 2020 роком змінилась в частині збільшення заборгованості за кредитами, що надані суб'єктам господарювання, та заборгованості за кредитами, що надані фізичним особам. В структурі кредитного портфеля АТ «Мегабанк» найбільшу частку займають кредити надані суб'єктам господарювання, це свідчить про орієнтованість банку на роботу з корпоративними клієнтами.

Сума кредитів, що надані суб'єктам господарювання становила у 2020 році 6184159 тис. грн., або 83,92% загальної заборгованості за кредитними операціями. Сума за споживчими кредитами фізичних осіб станом на кінець 2020 року становила 777750 тис. грн., або 10,55% заборгованості за кредитними операціями.

Сума кредитного портфеля суб'єктів господарювання протягом аналізованого періоду збільшилась на 309163 тис. грн. та складала 83,07% від кредитного портфеля. Тоді як заборгованість за споживчими кредитами фізичних осіб зросла лише на 151059 тис. грн. та склала 11,88% від кредитного портфеля. Більш наочно динаміку кредитного портфеля банку в розрізі різних видів кредитів подано на рис. 2.9.

Рис. 2.9. Динаміка кредитного портфеля АТ «Мегабанку» в розрізі різних видів кредитів

Наступним етапом аналізу кредитної діяльності банку є розгляд динаміки та структури кредитного портфеля за забезпеченням який представлений табл. 2.5 [55].

За результатами проведеного аналізу структури портфеля банківських кредитів залежно від характеру забезпечення за 2019-2020 роки, можна зробити такі висновки. В структурі портфеля кредитів превалюють забезпечені кредити, їх частка у 2019 році складала 86,12%, а в 2020 році – 82,63% (рис. 2.10). Такий високий відсоток забезпечених кредитів говорить про доволі значну захищеність кредитного портфеля банку.

Таблиця 2.5

Аналіз структури портфеля однорідних споживчих кредитів залежно від характеру забезпечення

Показники	2019 р.	Питома вага, %	2020 р.	Питома вага, %	Відхилення (+, -)	
					абсолютне	відносна структура, %

1. Забезпечені кредити	6227819	86,12%	6089258	82,63%	-138561	-2,22%	-3,49%
2. Незабезпечені (бланкові) кредити позики	1003585	13,88%	1279982	17,37%	276397	27,54%	3,49%
3. Усього кредитів та заборгованості клієнтів	7231404	100,0%	7369240	100,0%	137836	1,91%	0%

Впродовж періодів, що аналізуються обсяг забезпечених споживчих кредитів дещо зменшився на 138561 тис. грн. або на 2,22%. При цьому частка цих кредитів у структурі кредитного портфеля також зменшилася на 3,49%. Такі зміни в структурі портфеля відповідно до рівня його забезпечення не можна назвати позитивними, оскільки забезпечені кредити зменшують ризик майбутніх втрат банку в разі неповернення кредитів.

Рис. 2.10. Структура кредитного портфеля АТ «Мегабанк» у розрізі забезпечення у 2019 р.

Частка незабезпечених кредитів є незначною й складала в 2019 році – 13,88%, тоді як у 2020 році – 17,37% (рис. 2.11). До того ж в 2020 році відбулося збільшення обсягів незабезпечених кредитів на 276397 тис. грн., що складає у відносному значенні 27,54%. Збільшення обсягів та частки незабезпечених кредитів негативно впливає на рівень кредитного ризику кредитного портфеля банку.

Рис. 2.11. Структура кредитного портфеля АТ «Мегабанк» у розрізі забезпечення у 2020р.

З метою зменшення банківських ризиків НБУ було встановлено нормативи кредитного ризику, а саме норматив максимального розміру кредитного ризику на одного контрагента (Н7), норматив великих кредитних ризиків (Н8) та норматив максимального розміру кредитного ризику за операціями з пов'язаними з банком особами (Н9), недотримання яких може викликати фінансові труднощі в банківській діяльності.

Аналіз виконання нормативів кредитного ризику за аналізовані періоди наведено в табл. 2.6.

За результатами аналізу стану виконання нормативів кредитного ризику АТ «Мегабанк» за аналізовані періоди слід зробити такі висновки:

Норматив максимального розміру кредитного ризику на одного контрагента (Н7) на кінець 2021 року був в межах норми та становив 23,03%. При цьому у травні 2022 року кредитний ризик, який прийняв банк на одного контрагента слід вважати вже завищеним, оскільки банк не виконав зазначений норматив, що пояснюється введенням воєнних дій на території України.

Таблиця 2.6

Аналіз виконання нормативів кредитного ризику АТ «Мегабанк» [20]

Показники	Відхилення
-----------	------------

	Нормативне значення	На 01.12.2021р.	На 01.05.2022 р.	абсолютне	відносне
Норматив максимального розміру кредитного ризику на одного контрагента (Н7), %	≤25%	23,03	33,57	10,54	45,77%
Норматив великих кредитних ризиків (Н8), %	не більше 8-кратного розміру регулятивного капіталу	333,77	620,94	287,17	86,04%
Норматив максимального розміру кредитного ризику за операціями з пов'язаними з банком особами (Н9), %	≤25%	21,85	54,35	32,5	148,74%

Динаміка основних нормативів кредитного ризику АТ «Мегабанк» подано на рис. 2.12.

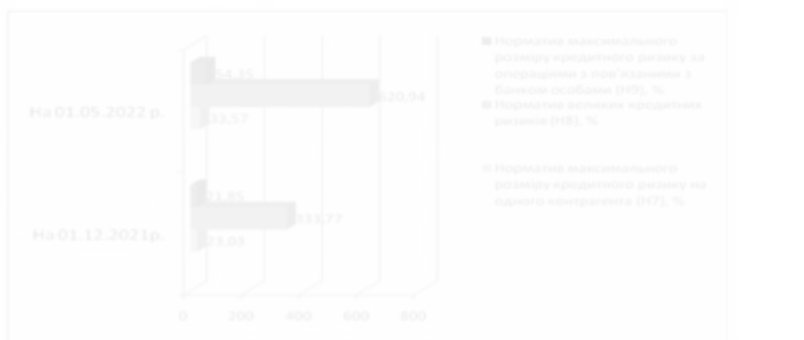

Рис. 2.12. Динаміка нормативів кредитного ризику в АТ «Мегабанк»

Норматив великих кредитних ризиків (Н8) в періодах, що аналізуються також збільшився на 287,17%, або 86,04%%, що є моментом негативним.

Норматив максимального розміру кредитного ризику за операціями з пов'язаними з банком особами (Н9) впродовж аналізованого періоду, також мав тенденцію до збільшення на 148,74% і склав у травні 2022 року 54,35.

Така ситуація свідчить про те, що рівень кредитного ризику банку значно зріс, що негативно вплине на стабільність функціонування банку.

В цілому негативна ситуація щодо підвищення рівня кредитного ризику в АТ «Мегабанк» впродовж 2022 року пояснюється впливом зовнішніх факторів, пов'язаних з веденням бойових дій.

РОЗДІЛ 3. ШЛЯХИ ВДОКОНАЛЕННЯ УПРАВЛІННЯ КРЕДИТНОЮ ДІЯЛЬНІСТЮ БАНКУ

3.1. Вдосконалення кредитування в банку з використанням клієнт-орієнтованої моделі

Однією із ключових характеристик ситуації в економіці країни є стан банківського кредитування. З одного боку, воно впливає на сукупний попит та економічну активність, з іншого боку – впливає на фінансову стійкість суб'єктів економіки (підприємств, населення). Доступні кредити розширюють можливості населення та підприємств з нарощування попиту, стимулюють економічну активність. Саме тому, існує об'єктивна потреба пошуку найбільш сприятливих моделей банківського кредитування.

Сучасний розвиток механізму банківського кредитування в Україні відбувається в нестабільних умовах, так як на нього постійно впливають зовнішні чинники, політичні та економічні фактори. Більшість вітчизняних економістів поділяють головні чинники впливу на розвиток банківського кредитування в Україні на дві базові групи: екзогенні та ендогенні чинники (рис. 3.1).

Рис. 3.1. Чинники впливу на розвиток банківського кредитування

До екзогенних (зовнішнього походження) відносяться:

– глобалізаційні чинники (кредитна експансія іноземного капіталу; поява нових видів кредитних послуг; асиметрія кредитної інформації; невизначеність фінансового ринку; вплив міжнародних фінансових інститутів тощо);

– чинники зовнішнього регулятора (зміни в законодавстві; зміни облікової ставки; зміна норми резервування; зміна ставки рефінансування; введення програм пріоритетного та пільгового кредитування; зміни системи оподаткування підприємств тощо);

– екстрені чинники (війни, епідемії, локдауни, стихійні лиха; різноманітні види криз, загальноекономічна ситуація в країні тощо);

До ендогенних (внутрішнього походження) факторів можна віднести такі:

– банківські чинники (кредитна політика банку; рівень досвіду працівників банку; кредитування пов'язаних з банком осіб (інсайдерів) на пільгових умовах; достовірність аналізу кредитної інформації та документації; достатність інформації про позичальника тощо);

– чинники позичальників (рівень менеджменту підприємства-клієнта; ефективність плану реалізації кредитного проекту; бажання позичальника повернути кредит; фінансовий стан підприємства-позичальника; достатність інформації про кредитора; форс-мажорні обставини тощо) [1; 2].

У період 2019–2021 рр. серед важливіших чинників, які стримували розвиток банківського кредитування в Україні, призводили до скорочення обсягів кредитування підприємств і населення, належали карантинні обмеження та накопичення банками значних об'ємів проблемної заборгованості. Частка непрацюючих кредитів в активах банків станом на 01.10.2021 р. становила 33,3 %.

Аналіз банківського кредитування в Україні показав, що в кредитній системі спостерігалися такі тенденції:

– «довгі» кредитні ресурси в економіці країни скорочуються. Станом на 01.12.2021 р.

частка кредитів нефінансових корпорацій на строк понад 5 років склала 11,69 %, населення – 27,31 %, тоді як частки «коротких» (до 1 року) кредитів юридичних осіб зросла до 56,7 %, а частки «коротких» (до 1 року) кредитів фізичних осіб зросла до 46,66 %;

– спостерігається збереження значної частки кредитів у валюті. Станом на 01.12.2021 р. частка кредитів у валюті, які отримали підприємства, складає 34,83 %;

– кредити підприємствам мають неоптимальний характер розподілу і спостерігається недофінансування деяких важливих для економічного розвитку країни галузей.

Станом на 01.12.2021 р. сфера торгівлі отримує домінуючу частку кредитів у 38,54 %, їй суттєво поступаються переробна промисловість (19,2 %) та сільське господарство (10,73 %) [3; 4].

Натомість галузі, що могли зіграти визначну роль у відновлення економіки (будівництво, транспорт, інформатизація та телекомунікації), не мають достатніх можливостей для залучення кредитних коштів. Про тенденцію скорочення кредитної підтримки переробної промисловості свідчить також наявна структура кредитів, наданих цим підприємствам,

у якій підвищується частка виробництва харчових продуктів та хімічної продукції й скорочується частка металургійного виробництва й транспорту.

– спостерігається розбалансування регіональної структури кредитування юридичних осіб та населення. У структурі кредитів підприємствам домінує Київська область та місто Київ (68,36 %), Харківська область (4,91 %) та Дніпропетровська область (4,57 %), що пояснюється тим, що в цих адміністративних одиницях зареєстровані великі підприємства;

На попит на кредитні ресурси зі сторони підприємств (що пов'язано зі скороченням інвестиційної діяльності та ділової активності підприємств) вплинуло ускладнення кредитної діяльності банків, яке було пов'язано з карантинними обмеженнями. До того ж, в умовах збереження карантинних обмежень зростають кредитні ризики, що призводить до того, що банки

55

пред'являють посилені вимоги до майбутніх позичальників, що призводить до скорочення об'ємів кредитування.

Банки формують свою кредитну політику, розробляють кредитний механізм з урахуванням існуючих моделей кредитування.

В економічній літературі виділяється чотири основні моделі кредитування (рис. 3.2)[5]:

Рис. 3.2. Моделі кредитування

1) Продукт-орієнтована модель, яка пов'язана з тим, що банк постійно створює нові та розвиває існуючі банківські продукти, підвищує їх якість, залучає нових клієнтів, фінансує рекламні кампанії.

2) Ризик-орієнтована модель, яка заснована на постійному контролі надійності позичальника, його кредитоспроможності та кредитної історії. У відповідності до показників надійності змінюються умови кредитування.

Важливу роль відіграє моніторинг рівня ризику, що приймається.

3) Клієнт-орієнтована модель, яка заснована на комплексному аналізі клієнтів та має за мету задоволення всебічних потреб клієнта. При цьому

56

банк приділяє велику увагу утриманню старих клієнтів, залученню нових клієнтів, покращенню якості обслуговування з використанням індивідуального підходу до кожного клієнта.

4) Соціально-орієнтована модель (або етичний, екологічний, зелений, альтернативний банкінг), яка характеризується інвестиціями у суспільно корисну справу і заснована на симбіозі соціальної місії з отриманням комерційного ефекту. Ця модель використовується в практиці кредитування у країнах Заходу з урахуванням інвестицій у соціальний розвиток (підтримка ініціатив жіночих, молодіжних індивідуальних підприємств). В Україні банки впроваджують лише певні елементи цієї моделі.

В даний час в Україні найчастіше в практиці банківського кредитування використовуються продукт-орієнтовані моделі з елементами ризик-орієнтованих. Однак, як свідчить практика, нові кредитні продукти, які з'являються, швидко переймаються іншими банками, що призводить до поширення конкурентної боротьби між ними.

Найбільш ефективним сучасним підходом банків до кредитування своїх клієнтів є клієнто-орієнтована модель. Усі підприємства мають різний розмір, відносяться до різних груп та функціонують у різних галузях економіки, усі фізичні особи також можна класифікувати на відповідні сегменти. У кожного клієнта банку є свої особливості, що відбиваються на перевагах моделі кредитування.

Забезпечення ефективної роботи клієнторієнтованої моделі кредитування пов'язано з проведенням відповідної сегментації. При цьому спочатку клієнти поділяються на кілька груп (підгруп) і кредитні продукти розробляються для кожного з цих сегментів. В подальшому сегментація дозволяє враховувати індивідуальні потреби кожного з клієнтів. Сегментний підхід дозволяє наблизитися до клієнта, підвищити його задоволеність і, відповідно, продажі.

Процес кредитування включає декілька етапів (рис. 3.3).

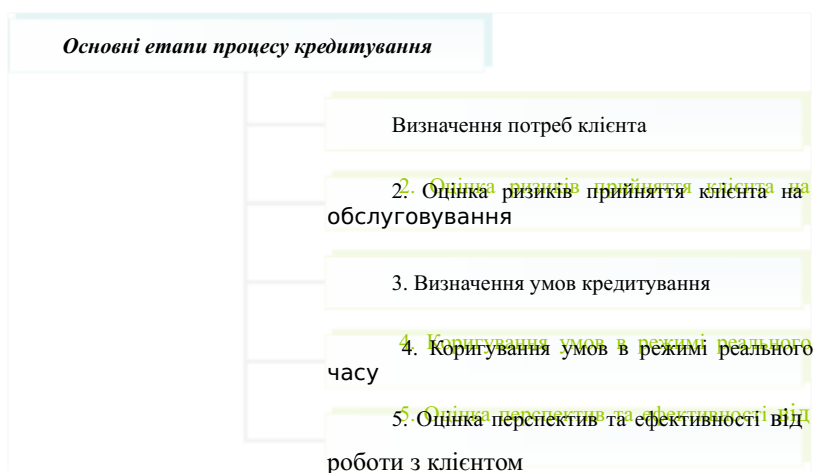

Рис. 3.3. Основні етапи кредитної діяльності при клієнт орієнтованому підході

Перший етап – необхідно визначити, що потрібно клієнту. Особливу роль грає поінформованість клієнта про всі послуги, що надаються банком.

Наступний етап – оцінка ризиків прийняття клієнта на обслуговування. Необхідно оцінити ймовірність дефолту позичальника, сформувати резерви, а при поганому фінансовому стані та низькій кредитоспроможності позичальника банку доведеться формувати великі резерви, крім прийняття високого ризику.

Наступним етапом визначаються умови кредитування. На всі параметри угоди впливають певні фактори: рівень ризику, тривалість взаємин, ступінь довіри.

Важливим етапом є коригування умов в режимі реального часу в таких випадках, як запит збільшення ліміту кредитування, узгодження з клієнтом та зміна процентної ставки та інших умов.

Останній етап є ключовим для існуючого портфеля кредитів та чинних клієнтів банку – оцінка перспектив та ефективності від роботи з клієнтом. Робота із підприємствами є перспективним напрямом кредитування з погляду диверсифікації ризиків банку.

Клієнт-орієнтована модель має на увазі комплексний аналіз клієнтів і спрямована на задоволення потреб клієнта. Напрямами діяльності банку в кредитуванні є утримання старих клієнтів, покращення якості обслуговування та залучення нових клієнтів за допомогою індивідуального підходу до роботи.

Прикладом впровадження клієнт-орієнтованої моделі кредитування виступає АТ КБ «ПриватБанк». Найпотужніший і найбільший роздрібний банк України – АТ КБ «ПриватБанк», у затвердженій Стратегії розвитку банку до 2024 р. ставить за мету створення сильного конкурентоспроможного банку на основі впровадження Цільової операційної моделі з використанням ефективних та економічно обґрунтованих методів. Одним з таких методів є орієнтованість на клієнта.

З цією метою у банку (роздрібний бізнес) створюється сегментована клієнтська база з цілеспрямованими пропозиціями, які розробляються на основі потреб клієнтів (наприклад, для клієнтів зарплатних проектів та інших підсегментів) та відрізняються легким і зручним доступом. Модель продажів та обслуговування у банку буде зосереджена на просуванні продуктів і перехресних продажах існуючої бази клієнтів. Поступово буде відбуватися зсув у бік більш цифрової моделі обслуговування з використанням більшої кількості функцій самообслуговування і скороченням обсягу послуг, що надаються безпосередньо співробітниками банку.

Стосовно стратегії розвитку кредитування бізнес-клієнтів банку, то велика клієнтська база дозволяє застосовувати відмінні стратегії до кожного окремого підсегменту: роздрібний підхід – для більшості клієнтів, тоді як для ключових клієнтів – модель обслуговування персональними менеджерами.

Орієнтованість на клієнта ґрунтується на диференційованій моделі обслуговування відповідно до потреб різних кластерів клієнтів, орієнтації на цільових клієнтів, орієнтації на окремі галузі і їх поглиблене вивчення (наприклад, агро-сектор) [6].

Для впровадження нової цільової операційної моделі у Стратегії приведені необхідні напрямки роботи банку, які необхідно здійснити: стандартизація процесів (зменшення загальної кількості процесів, усунення непотрібних кроків у процесах), оптимізація інтерфейсів (чіткий розподіл обов'язків у кожному підрозділі, оптимізація процесу прийняття рішень: поточний моніторинг проблем, що постають), автоматизація процесів (застосування технологій для усунення більшої частки операцій, що виконуються вручну; застосування технологій для значного зниження частоти помилок), максимізація самообслуговування (зниження кількості контактів з клієнтами у відділеннях і кол-центрі на користь цифрових каналів, інформування клієнтів, покликане забезпечити їх більшу самостійність зі зверненням по підтримку лише в особливих ситуаціях).

Отже використання запропонованого методу може бути доцільним також і в інших банках, в тому числі і в АТ «Мегабанк».

Таким чином, в сучасних умовах важливим напрямком діяльності банків є активізація кредитування своїх клієнтів. Банкам необхідно не тільки розробляти нові кредитні продукти і послуги, підвищувати якість цих продуктів, а і орієнтувати свою роботу на більш повне урахування потреб клієнтів. Таку роботу можливо проводити в рамках клієнт-орієнтованої моделі кредитування.

3.2. Формування механізму управління кредитним ризиком АТ «Мегабанк»

В результаті проведеного аналізу, у АТ «Мегабанк» намітилося збільшення обсягу простроченої заборгованості за різними кредитами. Банк не має надійно розробленим процесом управління кредитним ризиком. Серед найбільш значущих недоліків можна відзначити наступні:

- відсутність обмежень щодо концентрації портфеля;

60

- поверхневий фінансовий аналіз позичальників;
- завищена вартість застави;
- недостатньо часті контакти з клієнтом;
- недостатні перевірки і відсутність збалансованості в процесі кредитування;
- відсутність контролю над позиками;
- нездатність до збільшення вартості застави принаймні погіршення якості кредитів;
- неякісний контроль за документуванням позик;
- невміння ефективно контролювати і проводити аудит кредитного процесу.

Ці недоліки виливаються в слабкість кредитного портфеля, великі портфелі непрацюючих кредитів, збитки за кредитами, неплатоспроможність і неліквідність.

Сучасний механізм управління кредитним ризиком є мало ефективним і вимагає модернізації, що спричиняє велику кількість проблем в банку. Тому для покращення потенціалу банківських операцій доцільним є побудова організаційно-економічного механізму управління кредитним ризиком, який не лише відображав би основні принципи кредитної діяльності банку, відображав організаційні аспекти управління кредитним ризиком, контролював дії працівників, задіяних до даного процесу, а експлуатація якого дозволило б задовольняти потреби щодо дохідності, ризикованості та ліквідності банку в рамках відповідних методів, положень, інструментів, інформаційних каналів, що дозволило би вчасно адаптуватися до зміни зовнішньої сфери діяльності.

Аналіз економічної літератури, що присвячена дослідженню сутності «організаційно-економічний механізм» дозволив дійти висновку, що досі не існує єдиного підходу до його трактування. Отже, під організаційно-економічним механізмом слід визнавати систему допоміжних організаційних і економічних елементів, сумісна дія та вплив яких на об'єкт управління

дозволить забезпечити ефективну розробку, прийняття та реалізацію управлінських рішень, орієнтованих на виконання поставлених задач та запланованої цілі. На основі даного тлумачення було уточнено сутність організаційно-економічного механізму управління кредитним ризиком банку. Під ним слід розуміти систему можливостей, моделей і інструментів, що описують умови та процедури організації кредитного ризик-менеджменту, які через систему управлінських дій дозволять забезпечити стійкість банку до змін внутрішніх і зовнішніх факторів кредитного ризику з метою дотримання запланованого рівня прибутковості кредитних операцій та ефективності банківської діяльності в цілому.

Аналіз даного питання в таких параметрах дозволить сфокусувати увагу на управлінській площині системи управління кредитним ризиком, підкреслюючи необхідність у комплексному підході, регламентованості та взаємозалежності всіх його структурних елементів, що спрямовані на досягнення цілей діяльності банку.

Цільовим етапом механізму є підтримка ефективних економічних та організаційних умов реалізації найбільш прибуткової та найменш ризикової кредитної діяльності, а також оперативне пристосування технології й економічного інструментарію управління кредитним ризиком до зміни зовнішнього середовища. Врахування даних аспектів дало змогу виділити сукупність елементів організаційно-економічного механізму управління кредитним ризиком банку, які умовно можна розділити на дві складові.

Перша – макроекономічний рівень діяльності банку, що є основним блоком механізму та задовольняє базові умови для реалізації всіх інших його складових, формує фундамент для управління кредитним ризиком на внутрішньобанківському рівні. Він враховує в себе регулятивний вплив НБУ на кредитні операції банку, включає стратегію грошово-кредитної політики держави, що позначається на стратегії функціонування банку, в тому числі й при плануванні його кредитної діяльності.

Друга – мікроекономічний рівень – сфера діяльності банку, в якому на принципах визначеної стратегії діяльності формується кредитна політика. Її важливість зумовлена вимогою в чіткій і систематичній методології практичної діяльності, що націлена на покращення процесу кредитування через якісну організацію системи управління кредитним ризиком. Сама стратегія змушена виявляти свій прояв в концепції, що має забезпечувати розробку та реалізацію системи заходів управління кредитним процесом, усвідомлювати усі загальні етапи управління кредитним ризиком і зорієнтуватись на досягнення стратегічних цілей банку – ефективного функціонування на принципі максимального доходу за мінімального рівня ризику (рис 3.4).

В цілому розгляд внутрішньобанківського оточення має концентруватися на знаходженні потенційних можливостей банку для забезпечення якісного процесу управління кредитним ризиком, що дасть змогу не лише виявити можливі напрями його вдосконалення, а й дасть можливість підвищити ефективність банківського функціонування.

В межах даного середовища функціонують організаційний та економічний механізми, проте такий розподіл є умовним, адже всі частини є взаємопов'язаними.

Так, організаційний механізм управління кредитним ризиком – це комплекс структурно-функціональних частин, що підтримують взаємодію і координацію різних підсистем банку для підтримки оперативності прийняття управлінських рішень щодо тиску на кредитний ризик в обставинах багатогранних кредитних потреб клієнтів в неспокійному середовищі функціонування.

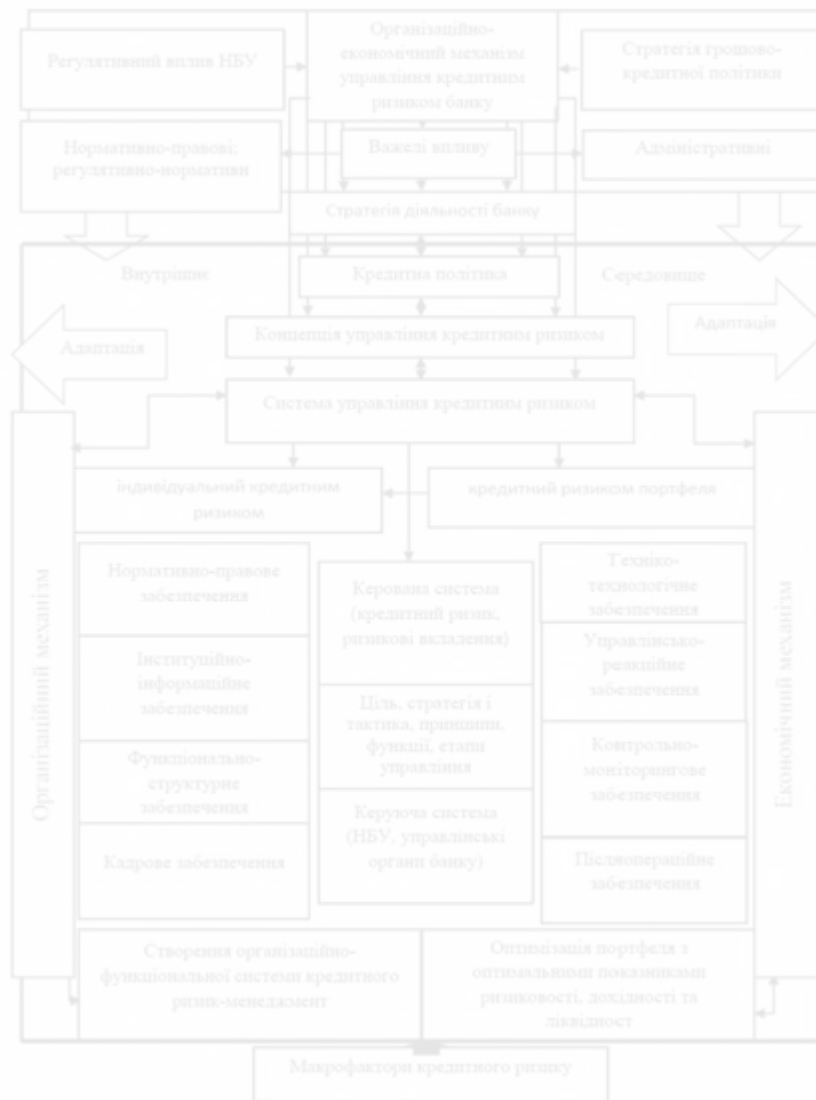

Рис. 3.4 Організаційно-економічний механізм управління кредитним ризиком банку

При якісному формуванні організаційної складової механізму на науково обґрунтованих підходах, через безумовну взаємоузгодженість

зв'язків та засадах співпраці учасників системи управління, забезпечуватиметься ефективна організація роботи банку щодо управління кредитним ризиком та покращення оперативності прийняття управлінських рішень. Для досягнення даних завдання, його практичне наповнення має передбачати експлуатацію сучасних організаційних форм, досвідчений розподіл повноважень, функцій і меж зобов'язань між рівнями управління, що дозволить модернізувати базові функції та підвищити адаптивні можливості до розвитку зовнішнього середовища. Проте це є неможливим без підтримки належного нормативно-правового та інформативного середовища, в межах якого втілюється як управління кредитним ризиком, так і регулятивний вплив НБУ на ризиковість кредитної діяльності банків через застосування адміністративних і економічних інструментів.

Тому до складу організаційного механізму управління кредитним ризиком банку було віднесено такі елементи:

- нормативно-правове забезпечення, що спрямоване на правове та юридичне сприяння процесу управління кредитним ризиком для організації кредитного портфеля із врахуванням прибутку, ризику і ліквідності. До цього елементу можна віднести:

- державне регулювання кредитної діяльності (Закон України «Про заставу», Методичні вказівки з інспектування банків «Система оцінки ризиків», Методичні рекомендації щодо вдосконалення корпоративного управління в банках України);

- інструктивні матеріали, положення, накази НБУ, нормативна база банку (Інструкції: «Про оцінку кредитного ризику», «Про моніторинг кредитного ризику», «Про методи управління кредитним ризиком», «Про роботу із проблемними кредитами» тощо;

- внутрішні документи, що дозволяють управляти індивідуальним кредитним ризиком банку: Положення «Про кредитування фізичних осіб» та «Про кредитування юридичних осіб» тощо);

- регулятивна підтримка (стратегія і тактика ризик-менеджменту; кредитна політика, стандарти, інструкції, планування кредитного ризику);

– інституційно-інформаційне забезпечення, тобто база елементів та джерела інформації, спрямовані на зменшення ймовірності надання кредиту неякісному позичальнику (інститути – Бюро кредитних історій, рейтингові, аудиторські фірми, інформаційні агентства, страхові компанії, оцінювачі застави, колекторські фірми, Єдиний реєстр проблемних позичальників, засоби масової інформації, служба безпеки банку, аналітичні служби, зовнішні джерела інформації: первинна (звітність позичальників, статистичні бюлетені, фінансові, комерційні, економічні, інформативні матеріали), вторинна (контрагенти позичальника));

– функціонально-структурне забезпечення, що завбачає реалізацію процесу управління кредитним ризиком через розподіл повноважень, прав і обов'язків суб'єктів управління для поділу відповідальності між ними, які ліквідують відмінності в цільових пріоритетах різних ієрархічних рівнів (що надзвичайно переобтяжують механізм узгодження інтересів в системі управління) завдяки вибору найоптимальніших форм організації, визначення меж прийняття ризиків та ухвалення управлінських рішень;

– кадрове забезпечення, яке передбачає високу кваліфікацію кредитних працівників, кредитного комітету, ризик-менеджерів, працівників юридичного відділу і служби безпеки та спрямоване на реалізацію їхньої компетентності для прийняття та управління кредитним ризиком. Це передбачає, що працівник, який задіяний у кредитному процесі, має достатній рівень для аналізу кредитного ризику та пошуку шляхів до удосконалення управління ним.

Наслідком реалізації є прийняття найбільш оптимального рішення щодо здійснення кредитної операції та управління ризиком. Належне охоплення частини організаційного механізму є основою для реалізації економічного механізму, на якому базується подальший процес ефективного

управління кредитним ризиком, що спрямований на побудову оптимального кредитного портфелю та досягнення довгострокових цілей діяльності банків.

Економічний механізм, який має забезпечити належні умови для високоефективної роботи банку через чітку регламентацію методики управління кредитним ризиком та раціональне надання кредитних ресурсів, – це комплекс інструментів та засобів, орієнтованих на реалізацію процесу управління кредитним ризиком для зниження впливу ризику на діяльність банку та досягнення планового рівня доходності. Таке бачення економічного механізму виділяє його спрямованість на покращення кредитної діяльності для підтримки функціонування банку.

Цього можна досягнути через дослідження кредитного ризику на основі комплексної моделі оцінки ризику індивідуального позичальника та оптимізації кредитного портфеля банку. Оптимальним методом аналізу економічного механізму є методичний розгляд його частин, базою яких є оцінка середовища функціонування банку з подальшим аналізом організації управління кредитним ризиком на макрорівні (регулювання кредитної діяльності НБУ, врахування макрофакторів кредитного ризику) і мікрорівні (внутрішньобанківська політика формування оптимального кредитного портфеля, управління кредитним ризиком, послідовність етапів здійснення кредитного ризик-менеджменту).

Отже, до складу економічного механізму управління кредитним ризиком було включено такі елементи: техніко-технологічне, управлінсько-реакційне, контрольно-моніторингове та післяопераційне забезпечення, які в сукупності складають процес управління кредитним ризиком. Отже слід розглянути їх більш детально.

Техніко-технологічне забезпечення спрямоване на аналіз і модернізацію методики та технології управління кредитним ризиком (послідовність етапів управління, особливості прийняття управлінських рішень), що дозволить освіжати кредитні продукти банку, а також на аналіз масиву інформації з метою прийняття кращого рішення щодо надання кредиту і зниження його

ризиковості (комп'ютерне забезпечення безпека та захист даних, автоматизація тощо), що виступає початковим рівнем процесу управління (ідентифікації й оцінки кредитного ризику).

Управлінсько-реакційне забезпечення охоплює управлінські рішення банку щодо раніш виявлених факторів кредитного ризику та оцінки ризиковості кредитування. Воно являє собою множину економічних важелів і організаційно-правових інструментів впливу керуючої системи на керовану для зниження кредитного ризику та спрямовання на визначення оптимальних інструментів управління кредитним ризиком за наявними даними.

Згідно функціональному призначенню важелі управління кредитним ризиком поділяють на організаційні, нормативно-правові та економічні, за рівнем виникнення – на зовнішні і внутрішні. Так, до внутрішньобанківських належать прийняття й уникнення кредитного ризику, до зовнішніх – нормативи кредитного ризику, капіталу, вимоги до фінансового стану банку і керуючих тощо.

В рамках методів управління визначають дії, що спрямовані на вплив суб'єктів на об'єкт управління при ухваленні ними рішень щодо зниження кредитного ризику – ліміти кредитного ризику, організаційна структура, внутрішні моделі оцінки і управління, система прав з прийняття рішень щодо ризикових операцій; знаходження пов'язаних позичальників, бек-тестування зміни внутрішніх рейтингів, власний капітал, обмеження на кредитні операції, покриття (гарантія, застава, поручительство), штрафи, резерви, процентна ставка, неустойка, пеня, тарифи.

Методи управління кредитним ризиком залежно від характеру ефекту на нього, розділяють на активні (прямі) та пасивні (опосередковані), які, в свою чергу, розділяються на ті, що застосовуються для управління індивідуальним кредитним ризиком, та ті, що застосовуються для управління кредитним ризиком портфеля.

Також їх доречно розділити на ті, що використовуються на стратегічному та тактичному рівнях, обов'язкових та добровільних засадах.

68

До активних заходів, що застосовуються на рівні окремого кредиту належать стримування кредитного ризику (лімітування, продаж забезпечення), добровільна передача ризику (переуступка права вимоги), розподіл (страхування). Для портфеля кредитного ризику діючими інструментами є диверсифікація та лімітування.

До пасивних інструментів управління індивідуальним кредитним ризиком відносять відсоток за кредитом; резервування, дотримання нормативів капіталу і кредитного ризику та моніторинг якості кредитного портфеля. У комплексі вони являють економічний інструментарій, спрямований на зміну стану об'єкта управління. Застосування цих практик визначається індивідуально, відповідно до особливостей прояву факторів ризику. Тому, банкам потрібно мати на увазі, що інструменти управління потребують систематичного оновлення та модернізації інформаційних каналів зв'язку.

Контрольно-моніторингове забезпечення є одним із важливих складових механізму, адже дає змогу визначити ефективність застосованих банком дій, важелів впливу, методів та інструментів впливу на кредитний ризик завдяки безперервному контролю і моніторингу за зміною ризику, якістю прийнятих управлінських рішень. Дана частина є основою для реакційно-адаптивного забезпечення.

Операційне забезпечення містить роботу із проблемними кредитами, що з'явилися в результаті ризикової події. Цей елемент націлений на покращення кредитного процесу через звільнення балансу банку від прострочених кредитів та підвищення ліквідності кредитного портфелю.

Таким чином, за необхідністю модернізації механізму через мінливість операційного середовища функціонування банку були представленні канали зворотного зв'язку, за допомогою яких можливо вчасно коректувати елементи механізму та знаходити проблемні місця в управлінні. Для цього було визначено реакційно-адаптивний блок, він поєднує результати формування механізму, а його діяльність – спрямована на вдосконалення кредитної

політики банку, вибір оптимальних заходів і здійснення антикризового управління. Реалізація даного елемента є однією із найважливіших завдань механізму управління кредитним ризиком, адже на його фундаменті здійснюється корекція як системи управління кредитним ризиком, так і самого кредитного процесу у відповідності до змін функціонування банку, виявлення нових методів чи засобів управління.

Така модернізація повинна мати глобальний та системний характер, Для своєчасного пристосування слід вибрати часові рамки щодо початку реагування на ризикову подію для вчасного вибору доцільних заходів впливу та в майбутньому визначення їхньої дієвості, необхідності корекцій, а також результативності (виявлення відповідності змінам середовища діяльності). Отже, важливим елементом механізму має стати гнучка система прийняття управлінських рішень. Отже, превентивними діями, що дозволять попередити можливий кредитний ризик, є планування та проектування кредитного продукту, визначення ризиковості за даними оцінки кредитоспроможності позичальника та постійний контроль, моніторинг як індивідуального кредитного ризику, так і ризику кредитного портфеля.

Отже банку слід методично модернізувати управління з врахування можливого поєднання зовнішньої (рівня досягнення цілей діяльності) та внутрішньої (досягнення економічних показників функціонування) інформації, що визначатиме можливість забезпечення прибутковості і тривалості його успішної роботи та розвитку на принципі обрання й реалізації оптимальних стратегій для виконання не лише певного економічного ефекту, а й адаптивності і гнучкості системи в цілому.

Отже, запропонований організаційно - економічний механізм щодо управління кредитним ризиком не лише відображає ключові особливості організації та здійснення кредитного ризик-менеджменту банку, а й має певний функціональний аспект, пов'язаний із його системною діяльністю щодо такого управління кредитним ризиком, яке дозволило б створити оптимальні умови для реалізації стратегічних цілей банку.

70

Совпадения

Источники из Библиотеки

145

1	Студенческая работа	ID файла: 3905144	Учебное заведение: Volodymyr Dahl East Ukrainian Nation	10 Источник	1.34%
2	Студенческая работа	ID файла: 1008396809	Учебное заведение: Volodymyr Dahl East Ukrainian Nat	19 Источник	1.2%
3	Студенческая работа	ID файла: 1000822058	Учебное заведение: Volodymyr Dahl East Ukrainian Nat	22 Источник	1.03%
4	Студенческая работа	ID файла: 1008427414	Учебное заведение: Volodymyr Dahl East Ukrainian Nat	2 Источник	0.9%
5	Студенческая работа	ID файла: 1008427904	Учебное заведение: Volodymyr Dahl East Ukrainian National Uni...		0.89%
6	Студенческая работа	ID файла: 1006224956	Учебное заведение: Volodymyr Dahl East Ukrainian Nat	13 Источник	0.75%
7	Студенческая работа	ID файла: 8857371	Учебное заведение: Volodymyr Dahl East Ukrainian National Univer...		0.81%
8	Студенческая работа	ID файла: 1009539513	Учебное заведение: Volodymyr Dahl East Ukrainian National Uni...		0.71%
9	Студенческая работа	ID файла: 8878661	Учебное заведение: Volodymyr Dahl East Ukrainian National Univer...		0.69%
10	Студенческая работа	ID файла: 1000878133	Учебное заведение: Volodymyr Dahl East Ukrainian Nat	7 Источник	0.61%
11	Студенческая работа	ID файла: 9275249	Учебное заведение: Volodymyr Dahl East Ukrainian Nation	2 Источник	0.66%
12	Студенческая работа	ID файла: 1000915918	Учебное заведение: Volodymyr Dahl East Ukrainian Nat	21 Источник	0.57%
13	Студенческая работа	ID файла: 1000713366	Учебное заведение: Volodymyr Dahl East Ukrainian National Uni...		0.61%
14	Студенческая работа	ID файла: 1002408586	Учебное заведение: Volodymyr Dahl East Ukrainian Nat	6 Источник	0.57%
15	Студенческая работа	ID файла: 9079605	Учебное заведение: Volodymyr Dahl East Ukrainian Nation	2 Источник	0.55%
16	Студенческая работа	ID файла: 3755921	Учебное заведение: Volodymyr Dahl East Ukrainian National Univer...		0.54%
17	Студенческая работа	ID файла: 9010670	Учебное заведение: Volodymyr Dahl East Ukrainian National Univer...		0.46%
18	Студенческая работа	ID файла: 3782542	Учебное заведение: Volodymyr Dahl East Ukrainian Nation	6 Источник	0.3%
19	Студенческая работа	ID файла: 1000832989	Учебное заведение: Volodymyr Dahl East Ukrainian Nat	4 Источник	0.33%
20	Студенческая работа	ID файла: 8814343	Учебное заведение: Volodymyr Dahl East Ukrainian National Univer...		0.27%
21	Студенческая работа	ID файла: 1008355077	Учебное заведение: Volodymyr Dahl East Ukrainian National Uni...		0.26%

22	Студенческая работа	ID файла: 1001021892	Учебное заведение: Volodymyr Dahl East Ukrainian National Uni...	0.25%
23	Студенческая работа	ID файла: 3890934	Учебное заведение: Volodymyr Dahl East Ukrainian National Univer...	0.17%
24	Студенческая работа	ID файла: 1009692930	Учебное заведение: Volodymyr Dahl East Ukrainian Nat 5 Источник	0.24%
25	Студенческая работа	ID файла: 1008247223	Учебное заведение: Volodymyr Dahl East Ukrainian National Uni...	0.22%
26	Студенческая работа	ID файла: 1000604164	Учебное заведение: Volodymyr Dahl East Ukrainian National Uni...	0.22%
27	Студенческая работа	ID файла: 8814577	Учебное заведение: Volodymyr Dahl East Ukrainian National Univer...	0.22%
28	Студенческая работа	ID файла: 8857104	Учебное заведение: Volodymyr Dahl East Ukrainian National Univer...	0.22%
29	Студенческая работа	ID файла: 1000932218	Учебное заведение: Volodymyr Dahl East Ukrainian National Uni...	0.21%
30	Студенческая работа	ID файла: 3818003	Учебное заведение: Volodymyr Dahl East Ukrainian National Univer...	0.15%
31	Студенческая работа	ID файла: 1000953421	Учебное заведение: Volodymyr Dahl East Ukrainian Nat 4 Источник	0.12%
32	Студенческая работа	ID файла: 1009564725	Учебное заведение: Volodymyr Dahl East Ukrainian National Uni...	0.1%
33	Студенческая работа	ID файла: 9129001	Учебное заведение: Volodymyr Dahl East Ukrainian Nation 2 Источник	0.06%
34	Студенческая работа	ID файла: 1008270472	Учебное заведение: Volodymyr Dahl East Ukrainian Nat 2 Источник	0.06%

Цитаты

Цитаты

4

- 1 «Про запобігання та протидію легалізації (відмиванню) доходів, одержаних злочинним шляхом, протидії тероризму »
- 2 «дії банку, для знаходження ризику, передбачення міри їхнього прояву та виключення або мінімізації їхніх наслідків від реалізації»
- 3 «сукупність прийомів, методів та заходів, що дозволяють у певній мірі спрогнозувати настання ризикових подій і приймати заходи щодо виключення або зниження негативних наслідків таких подій»
- 4 «Про оцінку кредитного ризику»